

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTU-
RĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X : SIBIU 16 OCT. 1971: NRUL 20

: REDACTOR: OCT. C. TĂSLĂUANU :

Sumarul:

Octavian Goga . . . Drumul unui cuceri-
tor: Aurel Vlaicu.
I. U. Soricu . . . Reminiscență (poezie).
Tiberiu Crudu . . . O scrisoare.
Maria Cunțan . . . Elegie (poezie).
Sandu A. Hodoș . . . Cântec de toamnă
(poezie).
I. N. Părvulescu . . . Clipe... (poezie).

Dări de seamă:
II. Chendi . . . I. Drăgoslav: Poves-
tea trăsnetului.
M. S. . . . Michail Eminescu:
Quelques poésies tra-
duites en français par
Al. Gr. Soutzo.

Cronică: Idei de reformă în educația fetelor. Este luxul îndreptățit? Ani-
versări și festivități jubilar. Centenarul seminarului din Sibiu.
Fraze stereotipe. Observațiile celitorilor. Plagiatul „Luceafărului”.
Serbarea teatrală a „Reuniunii sodalilor Români”. Reviste și ziare.
Cincizeci de abonamente gratuite. — Poșta Redacției. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Satul Bințiși. Casa în care s'a născut Vlaicu. Un interior al casei
bătrânești. Curtea casei: Tatăl și fratele Ion. Aeroplanul Nr. II. al
ingin. Vlaicu. În sbor deasupra Câmpului Libertății în Blaj. Ingin.
A. Vlaicu în aeroplan. Sborul ingin. Vlaicu în Blaj la o înălțime de
700 m. Ingin. Vlaicu la Sibiu, luptându-se cu vântul.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Dulcă, Dr. I. Borgia, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocărlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Victor Eftimiu, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodos, Nerva Hodos, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an . . . . . 16 cor. Ed. de lux . . . . . 24 cor.
6 luni . . . . . 8 " " " " . . . . . 12 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 cor.

România și în Străinătate:

1 an . . . . . 20 cor. Ed. de lux . . . . . 30 cor.
6 luni . . . . . 10 " " " " . . . . . 15 "

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mdraci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Bănescu, N., Gheorghe Bariț, rolul său în cultura națională. Cor. —60.

— Starețul Neonil, corespondența sa cu G. Hurmuzachi și Andreiu Șaguna. Un capitol din istoria Mănăstirii Neamțului. Cor. 1.—

— Vieața și scrierile marelui Vornig Jordache Goleacu, Bucăși alese din ineditele sale. Cor. 2.50.

Berchet, St. Gr., Nu din partea aceea sau datorije de episcop, poveste. Cor. —50.

Bucătăria română, franceză și germană sau cele trei bucătării principale. Cor. 1.20.

Cuza, A. C., Poezii, Epigrame și cugetări în proză. Cor. 1.50.

Deleanu, I., Cuza-Vodă. Mesagii, proclamații, răspunsuri și scrisori oficiale. Cor. 1.25.

Dragomirescu, M. și Gh. Adamescu, Literatura română modernă. Cor. 4.50.

Dron, C., Rolul bisericeii în viața noastră națională. Părerii exprimate în conferințele pastorale din Botoșani. Cor. —50.

Iorga, N., Istoria armatei românești, vol. I. (până la 1599). Cor. 2.50.

— Serbările dela Blaj. Însemnătatea lor politică, culturală și literară. Cor. —30.

— Studii și documente cu privire la istoria Românilor. Cor. 10.—

— Tulburările bisericesti și politicianismul (1909—11). O cuvântare și articole. Cor. —75.

— Un biruitor: Radu-Vodă Șerban. Cor. —50.

— Vieața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, domn al Terții-Românești (1849—1856). Cor. 1.50.

Lecca, H. G., Poezii. Cor. 2.50.

Maupassant, G. de., Pe apă, schițe, însemnări. Cor. 1.50.

Se află în depozit la librăria lui W. KRAFFT în Sibiu.

Orice reproducere oprită.

Drumul unui cuceritor: Aurel Vlaicu.¹⁾

Tocmai acum se împlinește anul. Veniam în tren dela Budapesta, în tovărășia unui vechiu prieten. Eră o zi cam posomorită de Septemvrie și noi amândoi stam abătuți în ungherul vagonului. Pe suflet ni se lăsase un vâl de tristeță vagă și cum alergă acceleratul dealungul pusteii ungurești, gonindu-ne înaintea ochilor icoanele unei lumi străine, abia din când în când mai schimbam două vorbe.

Aveam destule cuvinte să nu ni se pară vieața trandafirie. Ne întorceam doar din capitala Ungariei, care cu palatele și strălucirea ei ne făcuse și mai jalnică sărăcia de-acasă. În minte făcăm povestea urâtă a acestor turnuri de bronz și ne gândeam cât de multe cărămizi din zidurile imense ne-ar putea vorbi de mâna aspră și de șerparul sârmanilor țărani din înfundăturile Ardealului. Iar ca jalea să ne fie deplină, mai luasem parte și la o întrunire a comitetului național unde, ca de obicei, s'a trecut în revistă cohorta noastră de patriți, ca legea lui Apponyi, proiectul de voi plural al lui Andrássy, precum micile și marile infamii ale oamenilor noștri slabi, a căror sămânță o găseam și atunci pe toate cărările, deși omenia părintelui Mangra încă nu fusese scoasă la mezat.

Nu eră mirare deci, că veselia ne cam părăsise și gândurile ne erau cernite de amărăciune. Conversația, care s'a înfiripat cu încetul, atingeă coarde pesimiste și zugrăveă viitorul bietului nostru popor în culori în-

tunecate. Și în vreme ce monstrul sbură înaintea și trupul lui își scutură oșelele într'un ritm monoton, atmosfera mocnită a vagonului noi doi înșiram tot mai multe crâmpie dintr'o epopee nespuse de tristă.

„Și cu toate astea, — reluă firul prietenului meu, după o tăcere îndelungată, — cu toată îndoiala, care mă chinuște atât de des, eu tot nu-mi pierd nădejdea. Noi suntem un neam trainic și avem în vine vlagă acumulată de veacuri. Noi nu ne-am stors încă puterile, nu suntem trăiți, în sufletele noastre dormitează întregă forța adunată din bătrâni. Toată energia asta n'a avut când se descărcă și dacă ni s'ar da puțința s'o scoatem la iveală, ar uimi lumea. Că n'avem poeți și n'avem scriitori? Dar n'am avut hârtie și n'am avut condeiu! Am trăit totdeauna într'o întunecime înspăimântătoare. În ochii unui cioban de-al nostru din Poiana-Sibiului licărește de zece ori mai multă inteligență, în mișcările lui e mai mult ritm, în profilul lui neasămănat mai multă nobleță, decât în înfățișarea cutărui sălămar dintr'un suburbu al Berlinului, care știe carte și cetește zilnic știrile din „Lokal-Anzeiger“. Dar trăim într'o beznă nemai pomenită și ne omoară sărăcia. Câte talente nu ni se părăginesc așa, îngrădindu-și genialitatea în simplitatea primitivă a artei țărănești. Dacă am avea o altă ocrotire, cu câte opere de artă n'ar fi mai bogată omenirea? Dar ce să facem astăzi, când toate sbucnirile de talent ni le încătușează niște tâlhari ai evoluției universale. Rămânem așa în voia sorții și abia întâmplarea

¹⁾ Din volumul „Insemnările unui trecător“ apărut de curând în institutul tipografic „Tribuna“.

dacă mai ridică la suprafață un val de lumină. Iată Coșbuc, numai întâmplarea ni l-a scos la iveală. Închipuește-ți că-i mureau părinții când eră de doisprezece ani și nu mai aveă cine să-i ducă de mâncare cu desăgii la Năsăud! Ar fi astăzi un țăran desculț în Hordou, ar cântă în strană și ar colăcări pe la nunți, iar literatura noastră ar fi lipsită de cea mai luminoasă pagină! Și gândește-te, câte minți nu se stingheresc așa

spuză de vârtelniți, sucale, proiecte de piuă, mori. Mă apropiu de el, eră un om mărunțel, uscățiv, cu ochii vii și neastâmpărați, în ei cu licărirea unei inteligențe de veverită. Bade, — zic, — de unde, păcatele, vii cu minunile astea? — Păi, — răspunde țăranul, — iacă le-am adus aci să le vază domnii! — Cine le-a făcut? — Eu, cin' să le facă? — zice el dând din umeri... Așa, adică d-ta ești măsar? Ba n'am fost de când sunt! Un om pe aci

Satul Bințiți, lângă Orăștie.

în colibele țăărănești! Ce să mai zic de artă și literatură, pe cari tot le mai alegi din folklor, ori din altița unei cămăși de țărancă! Dar în știință, în câmpul larg al descoperirilor tehnice, unde lipsa de cultură taie aripile oricărui avânt! Țăranul nostru e un spirit inventiv și câte o drăcie de morișcă de pe Olt, înciocălată de cutare plugar, numai așa de capul lui, tradează o minune de talent...

— Mi-aduc aminte, — urmă răsând tovarășul meu, — la o expoziție din Sibiu venise un sătean de prin jurul Porumbacului cu o

încolo... — Păi cum le-ai făcut? Cine te-a învățat? — Nime, domnule, eu le-am scornit așa, sara la vatră, ca să-mi arăt curajia...

— Și câți Stephensoni, câți Edisoni nu-și ferecă astfel geniul lor în șurubăriile unei vârtelniți de morișcă!

— Uite, noi, — continuă el zâmbind, — noi venim acum dela Pesta, unde am admirat pe Blériot. Ei, în vremea asta, într'un sat din jurul Orăștiei, un băiat de țăran, student la politehnicul din München, și-a făcut un aeroplan sistem propriu și plutește peste miriști...

— Cum adică, îi dă târcoale peste turnul Sașilor?

— Da, da! Nu-i de glumă, — îmi replică în ton serios tânărul avocat. Îl cunosc pe Vlaicu, așa-l chiamă. Are o sumedenie de invenții. Acum nu știu, cum i-o fi reușit aeroplanul, dar aud că l-a construit în miniatură și e admirabil. Mi se spune, că zboară cu ușurință... Dă-te jos la Orăștie, și așa îți vine în drum“...

Mi-au înviat în pripă conturile unei fețe cunoscute. Un vechiu coleg de școală, cam în urma mea cu vreo doi ani la gimnaziul din Sibiiu... Cum să nu-l știu? Vlaicu care construisese o turbină, de-a pus în uimire pe profesorul de fizică și au lucrat-o în fabrica lui Rieger... Îl văd ca acum, înalt, subțirel, oacheș, cu ochii negri și scrutători. Ne duceam la el acasă, ca la panoramă. În chiliața lui, unde

Casa în care s'a născut Vlaicu. Părinții aviatorului.

Și prietenul meu m'a părăsit în grabă, ajungând trenul în orașelul lui... Nici n'am mai avut vreme să-i cer deslușiri, să-l întreb mai deaproape ce-i cu comedia asta? Eră însă destul de hazlie și mă intrigă toată povestea cu aeroplanul într'un sat de lângă Orăștie...

Și cum mă frământam așa singur în trenul care fugea pe malul Murășului, deodată îmi fulgeră în minte o amintire de demult, dela universitate...

— Stai... stai! Eu îl cunosc pe inventatorul ăsta, pe Vlaicu!

stă la un croitor, avea un atelier de măsurit și făurarie. Pe polițe, ceasornice în toată mărimea, chei, roțițe, clește și pe părete lumină electrică furată din conductul dela stradă. Avea și sonerie făcută de el, — eră o comedie întregă. L-am revăzut la universitate în Pesta, de unde a plecat după vreo două semestre. De câteori nu ne plimbam pe malul Dunării, amândoi stăpâniți de frigurile celor dintâi visuri ale tinereții? Totdeauna am simțit o simpatie pentru acest băiat cu privityrea aprinsă, ațintită departe, oarecum peste

capetele noastre... Nu-i înțelegeam rostul tuturor poveștilor, când îmi vorbiă de magnetism ori de cutare problemă de stereometrie... Eu, habar n'aveam de toate astea. Dar îmi plăcea liniștea lui, seninătatea de vizionar cu care își desfășură planurile...

Adesea ieșiam împreună din localul „Societății Petru Maior” și cum se aprindeau felinarele în jurul Dunării, noi ne așezam pe

se sbuciumă vâlmășagul de trecători, urlă războiul vieții și în Vavilonul de târg și de care se agită furnicarul pestriț al patimilor omenești, în vreme ce doi băiețandri cu ochii în stele, doi copii străini, ruși din Ardeal, stăteau alături, cufundați în tăcerea visului lor strălucitor, unul încurcând ițele unui vers, celalalt rotițele unei mașini de sburat...

M'au năpădit amintiri de demult... Legă-

Un Interior al casei bătrânești.

niște trepte, în fața undelor cari tremurau într'o strălucire feerică și Vlaicu îmi spunea gânditor: — „De perpetuum mobile m'am lăsat... Nu se poate! E o prostie, m'am chinuit de ani de zile cu magneții. Am făcut o sumedenie de planuri și proiecte... Nu merge... Să știi că m'apuc de o mașină de sburat“. Tăcea apoi și se uită departe, la luminile cari jucau într'o strălucire palidă ca un cârd de licurici somnuroși pe coastele muntelui Gelert. Dunărea își ducea în liniște maiestatică valurile eterne, deasupra

narea lor mi-a adus în suflet o moleșeală dulce și părea că simt plutind în jurul meu miros de busuioc și tămâiță, florile simple și curate ale copilăriei mele dela țară. Prin câte vâmi nu m'a trecut deatunci goana vieții! Îmi răsuna în minte cuvintele din Oda lui Horațiu, cu înțelepciunea lor resemnată, cu care nu mă puteam împacă odinioară: Eheu fugaces labuntur anni Posthume Posthume!...

Se înțelege, că m'am dat jos la Orăștie.

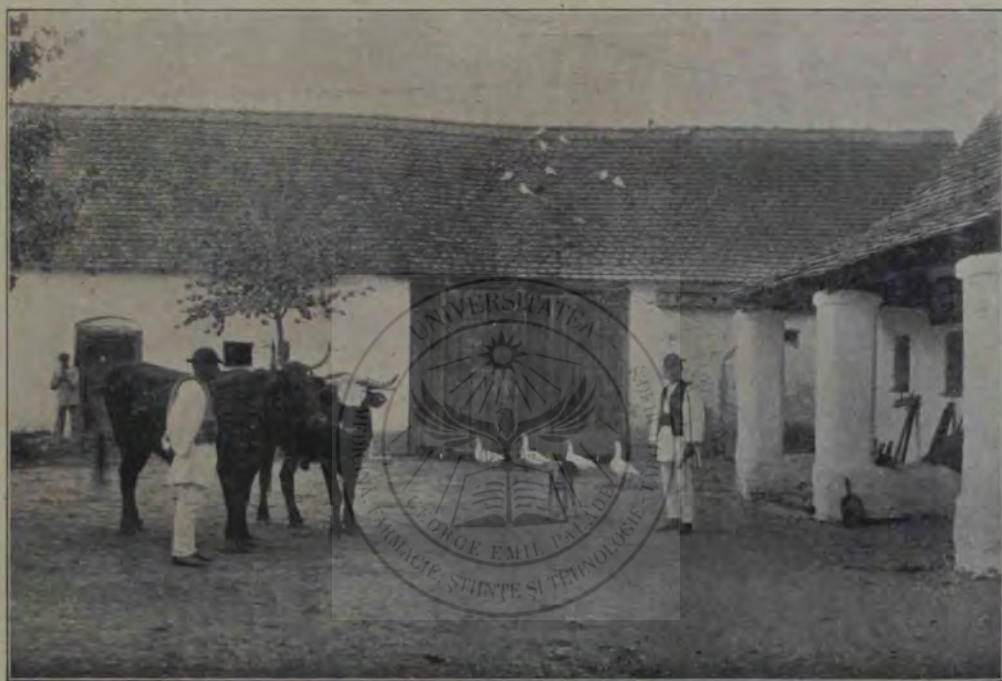
*

M'am învățat de douăori pe străzile acestui oraș curățel din valea Murășului, și m'am încredințat că Vlaicu își întemeiease reputația aici. M'a convins cel dintâi dintre cunoscuți, un domn bătrân, care m'a privit nespuse de compătimitor, a mișcat din cap, și mi-a aruncat câteva căutături destul de ciudate când a înțeles ce vânturi m'au adus pe la Orăștie...

„Și zi cu aia de sburat?... Credeam că

pân' nu dau gata o mașină de sburat!... — Acum ce socotești dumneata?... Cum zic, tare mi-e teamă... Bagă de seamă, dumnea-voastră poeții, am tot auzit!“... — Și negăsind cuvinte potrivite să-și spuie nedumeririle, unchiașul a zâmbit cu bunătațe, mi-a strâns mâna și s'a depărtat bolborosind în barbă probabil fragmente din părerile ce auzise despre slujitorii lui Apollo...

În curând însă mi-a fost dat să întâlnesc

Curtea casei: Tatăl și fratele Ion.

vii la Vlad, să vă duceți la vreo adunare de popor, când colo d-ta cu mașina... I-auzi, lasă-l la pustia de — cum îi zice? — de aeroplan!... Te pomenești că-i cam tresărit băiatul ista... Închipește-ți, vine din țara nemțească, unde eră într'o fabrică de automobile, lasă slujbă, — eră inginer, rogu-te — lasă leafă, lasă tot și tăbărește pe capul tat-so, un biet de plugar din Bințița... Iacă-l într'o dimineață la ușa porții c'un cufăr de acareturi...

— Da ce-i, dragu' tatii, Aurel, ai venit să ne mai vezi? — Am venit și nu mai plec,

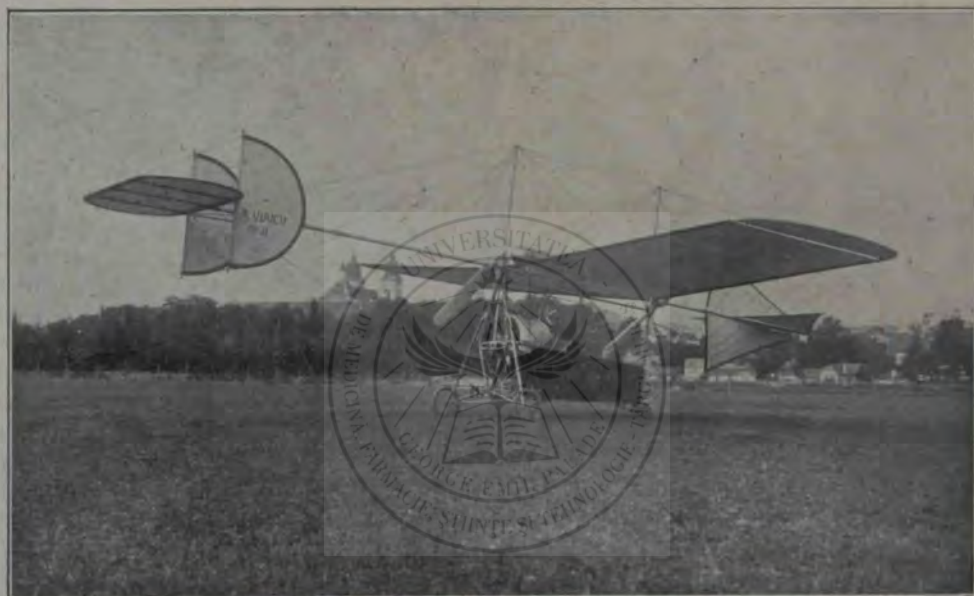
și apărători de-ai lui Vlaicu. O seamă de tineri advocați și funcționari de bancă vorbeau cu o desăvârșită admirație de invenția lui. Îmi spuneau cum a construit un proiect în miniatură care zboară de minune, cum a făcut din lemn de brad și din pânză întreg scheletul aparatului în mărime naturală și au plutit cu toții deasupra câmpului din marginea orașului în aeroplanul, care, în lipsă de motor, eră pus în mișcare de doi cai. Îmi povesteau că directorul liceului ungu-resc a rămas încântat și văzându-l în câteva rânduri, l-a tras la o parte pe Vlaicu și i-a

propus să-l ducă la Pesta, că-i pune totul la cale. Mă rugau înduioșați când unul, când altul: — „Nu-l lăsa și pe ăsta să ni-l ia Ungurii, să-i schimonosească numele și să se fălească cu el... Vlaicu nu vrea să-și deie aparatul altuia, el zice că 'l-a făcut pentru armata română... Da n'are pe nimeni. Iaca noi, da cine ne cunoaște? Du-te cu el la București, acolo cât bați în palme!...“

Și nu măi sfârșiau' cu rugămințile acești tineri îndurerăți, pentru cari Bucureștii erau

ușurel și vesel ca la vârsta de optsprezece ani, când visă, „perpetuum mobile“...

Mi-a prins brațul și, ca și când ar relua firul unei conversații, a deschis vorba potolit cu accentul lui ardelenesc: — „Viu de-acasă. Nu mai putem eși la cale cu tata. Că s'o scot dracului din șură, că nu se poate învârti de ea, că-i vremea trieratului și n'are unde pune ciurul. Ce să fac? Am desfăcut-o cu totul... Pe ai mică poți s'o vezi, sboară ca o pasăre... Ar fi bine să vii“... — Și des-

Aeroplanul Nr. II. al inginerului Vlaicu.

intruparea dragostei ocrotitoare, de care ei n'au avut parte în viață...

Așa stând la un colț de uliță și ținând sfat, unul ne-a tăiat vorba: „Iacă vine!“ La răspântie se ivise silueta unui biciclist. Eră Vlaicu. Într'un minut a fost în mijlocul nostru și ne-am strâns mâna ca doi prieteni vechi. Aproape zece ani decând nu ne-am văzut. Mă uit la el, îl cercetez cu deamănuntul — eră tot cel de-atunci. Cu aceeași seninătate copilărească, cu vechea strălucire în ochi, tot așa de glumeț și nevinovat ca odinioară, cu aceleași aiere de nepăsare și îndrăzneală. Par'că și cei zece ani s'au strecurat peste capul lui, fără să-i lase urme. Eră și acum

făcându-ne pe nesimțite dintre preteni am luat-o domol înainte. În câteva minute ne-am pomenit într'o trăsură: „Du-ne la Bințiți!“

Învăluși într'un nou de praf treceam dealungul câmpiei și reinviam icoane de demult, dela școală... Vlaicu îmi istorisea sbuciumările lui din anii de student... Îmi vorbea de invenții și de proiectele de aeroplan, cari s'au perândat în mintea lui până astăzi. Cu glasul firesc, fără a sublinia un cuvânt, îmi povesteă cum la universitatea din München îi zăpăcise pe Nemți cu meșteșugul lui în construcții de mașini, cum și astăzi se păstrează într'un laborator un model de mașină de sburat, ce înjghebase el acum câțiva ani

în formă de „parapleu“, care eră perfect în teorie, dar nu se ridică decât doi coți dela pământ... Îmi spuneă cum a făcut armata la marină, ca să poată studiă construcția mașinilor de pe corăbiile de războiu, cum întors la München a mai stat cât a stat și s'a angajat la Frankfurt într'o fabrică de automobile, ca să-și poată pune în practică invențiile.

de complicată și subtilă, aranjată de o mână meșteră. Atât de simplu, atât de liniștit și cu atâta siguranță îmi înfățișă acest om cea mai avansată problemă tehnică a zilelor noastre, încât mă uimeă. Mi-am dat seama degrabă că nu-mi vorbește un suflet vulgar. Vedeam, că n'am nimerit un individ dornic de căpătuială care îmbată lumea și umblă după câteva sute de coroane, nici un tresărit

În sbor deasupra Câmpului Libertății în Blaj.

Aici a lucrat vreun an de zile și a construit cel mai bun automobil din fabrică, care a câștigat premiul dela cursele „Prinz Heinrich Fahrt“ din Baden. Acum s'a întors acasă, și-a isprăvit aeroplanul și caută pe cineva să-i dea bani, ca să-l facă. El l-a destinat de altfel pentru armata română „ca să aibă și ei, săracii, o mașină de sburat“.

Și cum se duceă trăsura înainte, mi se desfășurau la tot pasul frământările unui suflet robit de ideal. Părea că văd în mintea lui și deslușiam acolo o șurubărie nespus

pornit să bată câmpii după cai verzi... Puteai înțelege că la temelul acestei liniști e conștiința omului în curat cu socotelile lui, că după acești ochi nehotărâți și cercetători se sbuciumă o inteligență vie, care lucrează cu cumpăt și răceală. În vreme ce-mi vorbeia, eu mi-am fost tras seama: o fi sburând, n'o fi sburând, dar ăsta odată are să însemne ceva...

Vremea a trecut, fără s'o simți și în curând ne-am pomenit la Bințiți. Un sătuleț de Români săraci și harnici e această comună

din câmpia Murășului. În fața caselor cu coperiș de paie răsar cărduri de copii desculți și arși de soare, cari își flutură pălăria. Sunt veseli când îl văd pe Vlaicu, care le face jucării și se țin în urma noastră. La vreo două sute de pași oprește vizitiul. Am ajuns și coborâm din trăsura, care a rămas în fața porții. Stau și privesc. E o casă țărănească potrivită, spoită alb, acoperită cu țigle, cu două ferestre cătră uliță, cu grădiniță și cu arminde la poartă. Intrăm în ogradă și Vlaicu se uită împrejur. Ai casei sunt la câmp și n'au venit încă. Ușa e încuiată și el caută cheia. N'o găsește nici la pârcanul ferestrei, nici sub botă în gârliciul pivniței. Ce să facem? Mai așteptăm și eu îmi rotesc ochii prin curte. O luăm încet cătră șură, în care văd un întreg atelier de măsurit și de strungărit...

Aici sunt acareturi de-ale mele. Pe aici mă cam țin eu. Eu și Ion. Nu-l știu pe frate-meu. Și el face de toate ca și mine... Numai cât n'a învățat carte, dar are o mână ușoară ca briciul... Și vezi la de-astea mână hotărește... Vorba lui Edison, nouăzeci și opt de procente de mână și numai două de minte se cer la o invenție... Vezi în colț luntrea aia, cum stă pe rotile. Amândoi am făcut-o mai demult, când ne țineam de drăcii. I-am pus rotile, ca s'o putem trage până la malul Murășului, pe-aici prin fundul grădinii la vreo doi kilometri. Uite e cu motor... Când am adus motorul mai întâi și meșteream la el, tata se uită la mine: — „Ce-i mirozenia asta de mașină, ca o rădașcă?“ — „Ce să fie? Asta are putere cât șargu și celalt, amândoi cail dumitale!“... Tata prinde a râde: „Vezi-ți de treabă, mă băiete!... Ce crezi, că-ți bați joc de mine, neamțule?“... Ion face cu ochiul: — „Ian ține-o, tată, așa în brațe“... Și cum prinde tata motorul, îi și dă drumul, nebunul dracului... Dintr'una l-am văzut pe laviță, lungit, pe bietul bătrân și într'una a fost în curte, de unde strigă cât îl luă gura: „Scoateți-o afară, trăzni-o-ar, că surupă casa!“...

Cum povestim și eu ascult vorbele glumețe ale lui Vlaicu, din care râde un sănătos umor țărănesc, nimeresc și părinții. La câmp au auzit de șosirea noastră. Iată-i pe amândoi.

Un țaran trecut de cincizeci de ani, mărunțel, uscățiv, cu părul cărunț și în privire cu aceeași strălucire de vioiciune. Mama o bunătate de femeie, cu ochii umezi. S'apropie și-mi întind mâna cu dragoste. Bătrânul a auzit de mine, mă știe din cetanii, din „Libertatea“ dela Orăștie... Se bucură și-i răd ochii când îi lămuresc de ce-am venit. Mișcă din cap și zâmbește:

— „Tot cu de astea l-am pomenit pe Aurel! Zice-acum că sboară... Dare-ar Dumnezeu, numai să nu-și rupă grumazii...“

Mama sfioasă ne poștește în casă și noi pornim încetinel. Ușa e deschisă, trecem prin tindă în „casa de dinainte“ care vine cătră uliță. Mi s'a întipărit atât de bine acest interior la care m'am gândit de-atunci de multeori. O odăiță curată, cu miros de gutui și de busuioac. Pe jos nepodită, numai cu lut și cu tavanul de grinzi. În fața mesii o laviță zugrăvită, și împrejur pe pereți cuiere cu ulcioare, dincolo blidarul. În colț patul cu perinile înfoiate, așezate una peste alta, cu foale și scoarțe împăturate, țesute la casă. În această odăiță, cu aranjamentul primitiv al țaranului nostru, erau resfirate cele din urmă descoperiri tehnice ale Occidentului. Pe laviță în capăt eră un gramofon, dincolo o bicicletă de lemn („roata cu care se dă Ion“, făcută tot de el). Cârma dela aeroplanul, care nu încăpea în șură și a trebuit desciocolat, stă atârnată de un cui în grindă alături de niște fuioare, iar pe masă, pe pânzătura învârgată, tot soiul de instrumente, desemnuri, reviste de aviațiune și sus pe patul țărănesc, care aproape atingeă scândurile din tavan, un model de aeroplan în miniatură. M'am uitat împrejur și am stat câteva clipe mut, biruit de priveliștea asta paradoxală. Pare că văd și-acum odăița albă, care alături de simplitatea patriarhală a vieții țărănești, adăposteă cele mai vertiginose avânturi ale omenimii saturate de civilizație. Sub tavanul de grinzi se frământă mîntea care năzuia să deslege problema aviațiunii. Cum mă uitam împrejur, mă năpădeau tot felul de gânduri...

Cam așa eși mobilierul nostru sufletesc al tuturor cărturarilor smulși din sumanul țărănesc, ca acest interior... Sunt două lumi închise în noi, cari se sbuciumă, se ciocnesc și se luptă

Inginerul A. Vlaicu in aeroplan.

Sborul ingin. Vlaicu în Blaj la o înălțime de 700 m.

veșnic până ne coborim în groapă... Alături de notele unei vieți primitive, ce am moștenit din părinți, orașul ne-a dat lumina lui chinuitoare. Așa ne ducem zilele pururea chemați, împinși, turburați de această împărechere ciudată. Avem sbucniri de sănătate rustică și slăbiciuni de rafinare occidentală. Cât de mic e un piept omenesc ca să cuprindă frământarea acestor două lumi...

Vlaicu a curmat tăcerea zâmbind. — „La gramofonul ăla te uiți? I-a lui Ion. I l-am adus din Germania să-i mai cânte sara. Membrana e o invenție de a mea. Dacăș fi mai îndemânatec, azi aș avea bani mulți... Iacă contractul cu o fabrică din Frankfurt, care îmi oferă douăzeci și patru de mii de mărci. Am făcut târg în toată forma... Mi-a dat șapte sute arvună și eu i-am vândut membrana cu toate drepturile... Restul nu l-am mai văzut. Eu nu mă pricep la astea...” Și mișcând din umeri se întinde deasupra patului. — „Iacă monoplanul meu!”

L-am așezat pe masă și mă uitam cu băgare de seamă la această libelulă elegantă. Construit din sârmă, din mătăasă și din trestie, eră lucrat cu o acuratețe și simplitate uimitoare. Bătrânul clipea din ochii lui vii și

strălucitori și ne ascultă cu evlavie toate poveștile... Trecând în ogradă, Vlaicu mi-a arătat o serie de evoluțiuni din cari și judecata mea profană a putut să se convingă că sunt în fața unei descoperiri minunate. I-am strâns mâna cu admirație: — „Mergem la București!”

Intorși în casă, am mai rămas câteva clipe și lăsând nemângăiată pe biata mamă, care începuse să gătească la foc, ca să ne omezească, mi-am luat rămas bun cu mare părere de rău, că nu mi-a fost dat să-l văd și pe Ion. Bătrânii ne-au petrecut până la trăsura și la despărțire i-am lăsat cu ochii înlăcrămați: — „De-ar da Dumnezeu să se aleagă ceva!” La plecare, au rămas alături lângă stâlpul porții, făcându-și pod cu palma deasupra ochilor, uitându-se în urma trăsorii până ne-am pierdut.

Tăceam amândoi. Pe mine mă învăluia încă farmecul acestei curate simplități țărănești și pe fruntea prietenului meu trecea o umbră de seriozitate. Dumbrava din față înnoțea în lumina roșiatică de soare-apune și crestele stejarilor păreau tivite cu aur. Viziunile noastre fluieră printre dinți o arie de țarină dela Abrud și caii mergeau înainte într-o tăcăneală domoală...

Vlaicu mișcă ușor din cap și fața i se luminează de un zâmbet bun și trist: — „Săracu tata! L-ai văzut? E copleșit de necazuri... Așa, sara mi se jăluște câteodată... Dar rar... Mai mult tace și eu văd că-l muncesc gândurile... Stă pe laviță într'un colț și abia într'un târziu ridică capul: „Ce s'alege de capul vostru, mă băieți, mă?” Mama trece'n tindă să nu-i vedem lacrimile... Nu prea este veselie multă la noi... Pe cele cincisprezece jugăre de pământ vreo șase mii de coroane, datorie la „Ardeleana”. Până m'a purtat pe mine prin străinătăți... Eu niciodată n'am știut să umblu cu banul...”

După câteva clipe de tăcere, fruntea i se înseninează. — „Mai de mult, când eră tata în putere și n'avea necazuri, eră mult răs la noi. Tata e de felul lui om deschis și știe multe. El să nu crezi, că e îndemânatec în treburi de astea... dar îi plac cărțile cu povești, cu istorii, cu haiduci, cu Mihai Viteazu... Să-l vezi, cum cetește seara la vatră...”

și face politică, nu ca mine. N'are Vlad om mai de credință la alegeri. E și cu trecere la popor, că s'a ridicat din puterea lui. A fost multă vreme primar la noi în Bințiți."

Cu o dragoste copilărească îmi povestește amănunte din viața familiară, din cari aleg cât de curată e intimitatea casnică acolo, sub tavanul de grinzi. Vin apoi pe rând glume, aventuri, pozne din copilărie...

sese să cumpere un clopot pe seama bisericii. Eu mă bălăbăneam în casă la o baterie electrică. Ion se uită pe fereastră, întoarce capul și mi s'apleacă încet la ureche: „Știi ce? Hai să-i scuturăm o leacă!" Zic, bine loane, tu ții aparatul, eu le dau sârmele, da bagă de seamă mă, să nu ridici sus la două sute de volte, că trântim adunarea! Ies pe prispă la oameni, ei cu clopotul... Zic,

Inginerul Vlaicu în Sibiu, luptându-se cu vântul.

— „Câte nu făceam noi cu Ion! Și bani am făcut odată: piese de cinci coroane. Dintr'o combinație de metale am turnat vreo cizinci de bucăți și le întinsesem pe o scândură în iesle... Iacă tata la fereastră; „Vai, săracu' de mine, mă băgați în temniță, diavolilor!" — Ce să fac? Le-am topit din nou... Altădată, asta-i mai brează, — eră la noi pe prispă adunat tot comitetul comunal — știi jurații, frunțași... Venise oamenii, vreo opt inși, să le spuie tata ce-a isprăvit la Pesta, unde fu-

ian țineți de-aici, să vedeți și dumneavoastră ce minuni sunt pe lumea asta; dumneata dincolo... așa... — Ei zâmbeau, cunoșteau multe drăcii de ale lui domnișorul Aurel... Se prind de mână roată și mi se uită în față... Eu de colo: — „Dă-i drumul, loane!" Ce să-ți spui? Intr'o clipită a fost tot comitetul pe spate. Speriați, cu ochii mari, cu părul vâlvoi se uitau de jos bieții Români... La fereastră râdea Ion, — nu m'ascultase ștren-garul!... — Câte n'am făcut noi de astea...

Așa povestind ne-am pomenit în Orăștie, unde ne așteptă lumea: admiratori și detractori. Unii zâmbeau cu neîncredere și se coteau între ei glumind pe socoteala poezilor cari „totdeauna au plutit șapte coți dela pământ și nu e mirare, dacă, săturându-se de Pegaz vor să sboare cu aeroplanul“, — alții trăgeau nădejdi și-mi profețeau minuni, când le-am spus impresiile mele.

Peste câteva clipe ne-am dus la gară. Am urcat în pripă treptele vagonului și-am strâns cu putere mâna lui Vlaicu:

— „Va să zică la București!“

*

Peste vreo trei săptămâni am trecut granița împreună. Mergea întâi în Țară. Fiorul de emoție care ne cuprinde pe noi când vedem cel dintâi chipiu de dorobanț, i-a rumenit și lui obrazul în vama Predeal. Duceam cu noi două modele de aeroplan, de diferită mărime. Când ne-au cercetat bagajul și au văzut vameșii scheletele de sârmă și trestie ne-au dat roată și lumea se îngheșuă în jur de noi ca la o comedie. În tot drumul el eră cuprins de îngrijiri și cum auzeă pe cei din vagon vorbind repede și fără greșuri în româneasca lor elegantă, părea tot mai dus pe gânduri: — „Eu n'o să le pot spune nimic... Să le vorbești tu! Pe mine să mă lase 'n pace: Mie să-mi deie o tablă și cretă și noroc bun!“

Eră o seară caldă și senină de toamnă, când am ajuns în București și-mi făcea o adevărată plăcere veselia lui Vlaicu, când vedeă, că toți trecătorii de pe stradă vorbesc românește... Am luat-o domol alături pe bulevarde și fără să știm, în rătăcirea asta nocturnă, ne-am pomenit în fața universității, lângă monumentul lui Mihai Viteazul... Ne-am oprit tăcuți în fața eroului turnat în bronz. Eră o liniște desăvârșită de miez de noapte, stelele străluceau pe boltă ca niște ținte de aur. Într'un colț, furișată după frunzele platanilor, tremură gă-

inușa în sclipiri jucăușe... Vlaicu îmi strânge mâna și cu tremurat par'că îmi zice mai mult șoptind: „Uită-te minune! Cum strălucesc ochii calului și barda lui Mihai! Nu vezi, par'că se uită la noi!“ — ...Și așezați pe-o bancă, am rămas așa pierduți ceasuri întregi, fărâmiând povești cari înviau amintirile unei mări moarte și poleiau cu strălucirea visului zorile unui viitor mai bun...

A doua zi am început goana după oameni. Și aici ca la Orăștie două tabere, dar după câteva săptămâni de aruncături dela Ana la Caiafa, în sfârșit a ieșit biruitor Vlaicu... L-au angajat la arsenal și eu l-am lăsat în această lume nouă cam uluit, cem nedumerit, dar bucuros și plin de nădejdi...

Deatunci s'a scurs un an și eu n'am mai putut trece granița să-l văd. De ce am mai spune cât s'a sbuciumat de atunci, câte batjocuri, câte necazuri n'a îndurat firea lui îndărătnică, cum i-au tăiat leafa și n'aveă din ce să-și plătească chiria... Îi recetesc adesea scrisorile pline de amărăciune: „Haide, frate, la București, de mă scoate din belea, că iștia fac politică din aeroplan!“ De ce să le mai povestim toate astea, crâmpieie din vechea poveste a tuturor celor chemați de sfânta „nemulțumire“?...

El e deasupra acum, văzduhul l-a cucerit și cu aripile meștere taie valurile de lumină și albastru. Numele lui trece pe toate buzele și înscrie o pagină de glorie a neamului...

În vremea asta, în căsuța albă din Bințiști, Ion încrestează o măciucă și meșterește în strung niște rame pentru icoana lui Sf. Nicolae, făcătorul de minuni dela Miralichia, care cu barba în piept se uită cucernic din chip și împarte binecuvântarea cu degetele lui lungi și subțiri...

Și câți Ioni nu trăiesc și mor așa în umbră, cu străfulgerarea geniului în ochii lor adânci, strânși în obezi de ursita vitregă a unui neam de mucenici?...

Octavian Goga.

Reminiscentă.

Răsună cântecul de harfă,
Înfiorând albastra zare.
Ne chiamă. N'auzi tu? Ne chiamă
Pe țărnul izolat de Mare.

Acolo florile sunt îngeri
Cu glas cucernic de femeie
Și valul ne înseamnă calea
Cu mii și mii de curcubee.

Duioasă, rugătoare, dulce
Răsună — n'auzi tu? — chemarea
Și barca ne așteaptă gata
Să spintece în larguri Marea.

Și barca ne așteaptă gata,
Se clatină, s'apleacă mută
Și se cutremură, lovită
De-o mână rea și nevăzută.

Și n'ai venit. Cântarea harfei
De mult s'a cufundat în zare
Și negurile și furtuna
Cu vuet trec acum pe Mare.

Și n'ai venit. Și barca noastră
Cu dorul de 'nflorite maluri,
O mână rea și nevăzută
De mult a cufundat-o 'n valuri...

I. U. Soricu.

O scrisoare.

Tânărul C., un harnic profesor de provincie, hotărât să plece din nou în străinătate, veni la mine cu un teanc de scrisori și manuscrise, zicându-mi plin de tristețe:

„Iubite prietene, mâne plec și înainte de-a pleca în pribegia cătră care mă mână un dor nestăpânit și din care nu știu dacă mă voi mai întoarce, am ținut să vin la tine spre a-ți da aceste hârtii. Eu, după cum știi, fiind singur pe aici, n'am la cine din ai mei să le las. Cu mine nu le pot lua, să le arunc nu pot, ... să le ard nu mă 'ndur, mă doare inima! Mă doare căci simt că o parte din sufletul meu trăiește închis în aceste foi învechite. În ele, scumpe prietene, sunt mărturiile despre anii cei mai frumoși ai tinereții mele iubitoare și, înțelegi bine, nu pot să fiu eu însumi pierzătorul lor!

M'am gândit atunci să ți-le încredințez ție: tu să le păstrezi. Dacă mă voi întoarce cândva ți le voi cere. De nu, vei face ce vei ști cu ele. ...Te rog numai atât: să ai milă de dânsule! Sunt cel mai prețuit izvor al tinerețelor mele apuse pentru totdeauna!”

Lăcrămând îmi întinse mâna răsasului bun și... sunt patru ani împliniți de când nu mai știu nimic despre el. — Acum câteva zile,

răsfoind o lădiță cu cărți, am dat peste pachetul cu scrisorile amicului: eră învelit într'o foaie galbenă pe care umezeala și aerul închis o învețiseră pe alocuri. Această foaie curmată de strânsura sforii încrucișate de mai multe ori, îmi aduse aminte de fața pală, răvășită, plină de brăzdările durerii, a prietenului pornit de-atăta vreme în lume!

Mișcat de această aducere aminte am desfăcut cu pietate pachetul și, la întâmplare, începui să cetesc una din scrisorile păturite mai cu îngrijire.

„Dragă Alecule,

„Mă întrebi și tu și Costică cum stau cu de-ale inimii“. Ce întrebare și mai ales la ce timp! Ciudat lucru! Ciudat, dragul meu, căci, chiar dacă aş voi cu tot dinadinsul să răspund acestei întrebări, n'aş ști ce să-ți spun. N'aş ști pentrucă acum mă aflu mai rătăcit decât oricând.

...Dar ce să vorbesc eu; mai bine las să vorbească împrejurările, căci ele m'au adus la Paris, ele m'au așezat unde sunt și tot ele m'au îndreptat spre restaurantul rusesc din St. Jacques, în care de curând am făcut cunoștința a trei românce din Basarabia.

Închipuește-ți și tu cum, după vreo săptă-

mână de observație ticită asupra tuturor tipurilor ce calcă un restaurant, trei amice, trei rude ori trei surori — habar n'aveam ce erau — mi-au atras luarea aminte dela început. Vorbeau rusește. Singurul cusur care mă împiedecă de-a intra în vorbă cu ele, dar în acelaș timp singurul caracter care deocamdată mă atrăgea, făcându-mă să le învălui într'o atmosferă plină de neguri și lumină. Zi cu zi le urmăream de aproape: înfățișarea lor nobilă, privirea lor mândră, îndrăzneala de a te ținti fără să cutezi a le înfruntă privirile, mă fermecau din ce în ce mai mult. Știam ciasul la care prânzesc și, ca un pătimaș ce vine să-și hrănească neîncetat patima lui, așa și eu veneam la vremea hotărîtă. De obicei mi alegeam un loc mai potrivit pe lângă ele, de unde să le pot privi în liniște și fără bănuială.

Ah, dragă prietene, nu știu dacă ai gustat vreodată plăcerea ce simți când pe lângă trup îți saturi și sufletul cu ochii! Privindu-le adesea uitam să mănânc și, mai ales, uitam să plec!

Intrând liniștit ca niște umbre pline de mister, se așezau la masă tăcute ca noianul apelor adânci. Mâncau repede și fără să ieie în seamă ochii cerșitori și galeși ai comesenilor de prinprejur. Ba, ce e mai mult, uneori se simțeau stingherite în larma aceea de guri și în sgomotul surd al tacâmurilor izbite fără cruțare.

Adesea chiar le cetai în ochi nemulțumirea de a fi silite să se pogoare din liniștea lor senină în acel câmp de războiu al gurilor flămânde.

Și pe când ele își îndurau cu greutate și neclintită răbdare acest cias al osândei, eu îmi sorbeam cu nesaț clipa mea de fericire din ziua aceea. Când plecau rămâneam așa de trist ca atunci când vezi că vremea trece fără s'o simți dar și fără să te simtă!

Astfel a trecut o săptămână, două, trei, ele mereu cu graba și nemulțumirea lor, eu totdeauna cu întârzierea și cu bucuria mea.

Astăzi le cunosc! Cum? Nu mă întrebă că n'ai să afli niciodată! Le cunosc. O spun în toată țaria cuvântului. ...Dar nu, oricât aş strigă de tare nu pot să înăbuș în mine un

glas ce-mi șoptește în taină: nu le cunoști, copile, nu! Mândria ta de om te orbește și ea îți dă poruncă să crezi că vă cunoașteți! O, sufletul omului, în genere, și al femeii tinere, în deosebi, nu se poate cunoaște așa de ușor. Ar fi o sărăcie a lui, o înjosire ne-grăită, de a se lăsa să fie cunoscut în câteva răzlețe întâlniri. Inima iubitoare, mai ales, are multe ascunzișuri pline de ură și de dragoste nețărnută. E greu să le cunoști pe toate. Deaceea, tinere, cu visurile tale, ferește-te în cale-ți de ursite! Nu luă de bun tot ce ți se dă, căci adesea ți se întinde cupa de aur a veninului amar în locul mierii dulci după care alergi!

...Și totuș le cunosc. Aceasta o aud dela fiecare dintre prietenii mei cari zilnic îmi șoptesc: ce fericit ești că le cunoști! Iar eu, ca un avar ce-și ascunde comorile scumpe, îmi păzesc cu grijă simțirile mele și mă fac a nu lua aminte. Dar vorba lor mi-e dragă, o sorb cu nesaț și parcă aş voi mereu s'o spuie, s'o cânte, s'o prindă vârtejurile de vânt, s'o samene pe întinsul fără de hotară. Și când răsunetul acesta, ajuns la marginile cele de pe urmă, se va întoarce tremurător și ostentit la locul de unde a plecat, găsindu-mă încă treaz în neliniștea mea, să aud întreaga fire murmurându-l ca o rugăciune în jurul căminului lor pașnic. Și ele, trezite din somn, în mijlocul nopții adânci, să-i simtă svăcnirile și să prindă bătaia din aripi a rugii plină de înțeles.

...O, nebul ce sunt! Vreau ce nu se poate împlini. Natura maiestooasă nu se îngrijește de praful ei nemernic!

...Și totuș, cât de mult îmi place să aud acest cântec al prietenilor mei care, înșelându-i pe dânsii, mă înșală și pe mine, făcându-mă să cred în realitatea lui și aceasta e singura mea mângâiere în orele pustii în care trăiesc.

Par'că le văd:

Un a e înaltă, mândră, frumoasă. Pământul tremură și el când simte atingându-l podoba lui întrupată! Pășește falnic ca un stindard în fruntea unei armate învingătoare, iar când stă, are înfățișarea pe care înzadar o râvnesc statuile antice. Ochii negri, lucitori și plini de foc, știu să înfrunte toate pri-

virile, dar greu pot să ascundă ceea ce gura mică nu vrea să rostească.

Fața-i albă, rotundă, cu cele două gropițe în obraz, pare mângâierea plină de ispită a unor roze ce se pierd sub cununa de păr negru ce-i învăluie fruntea: chip miruit din fașă cu iubirea și trimis în lume să samene poezie și dragoste, vrajbă și ură!

A doua, mai mică la stat, dar par'că mai dulce în privire, cu ochi căprui, mari și adânci, încunjurați de-o dungă viorie, închid în umbra lor o taină plină de mister care să revarsă pe întregu-i chip palid ce tradează o suferință care a fost sau care este încă. Gura smerită, puțin întredeschisă, străjuită de două alunele mici, îngăduie arare vreunui cuvânt să ducă pe aripile lui melancolia din care a fost zămislit. Fiecare vorbă, petrecută adesea de un zimbet trist și fără de chemare, picură în drumul ei durerea cu care este încărcată.

Vrăjit de acest caracter închis și cumpănit adesea am stat în preajma lui, dar niciodată nu mi-a spus nimic despre liniștea îngândurată a sufletului pe care îl slujește. Când o privesc îmi pare că am înainte o apă lină al cărei luciu îți fură privirile, dar ale cărei adâncimi nu le poți cunoaște vreodată.

Sub înfățișarea unei tinere vestale care se străduiește mereu a țineă nestăns focul dragostei fără prihană, gata a-ți spune cel mai dulce cuvânt, dar tot atât de gata a-ți lua îndărăpt, așa să înfățișează întotdeauna.

Fire pe care suferința a îmbunătățit-o, cu o inimă impietrită ce nu mai poate să fie înșelată, dar nici să înșele, în prietenia ei poți să afli oricând sfatul sincer, cuvântul de mângâiere și nădejde pe care cei orbiți în drumul vieții îl caută în rătăcirea lor. Aceste trăsături te stăpânesc, te farmecă și te atrag.

Cea de-a treia, oh... cea de-a treia îi greu s'o prinzi! Are un suflet ce-i tremură ca argintul cel viu. De strajă chipului frumos stau doi ochi întunecoși, neastâmpărați, în care clocotesc un iad de patimi înfrânate.

Cu privirea dusă după lucirile momentului, trăiește sfâșiată între durerea de a se ști departe de un bărbat care să stinge, de-o boală ce nu iartă, și de singurul ei copilaș care așteaptă acasă, micuțul, sânul mamei ce nu vine.

Pieptul ei tânăr, plin de iubire, se zdrobește în lupta chinuitoare ce să încinge adesea între datoriile față de tinerețta și frumusețta ei deoparte și datoriile de soție și mamă de alta. Și această gâlceavă între simțirile ei înfierbântate, adesea o fac să plângă, să rădă, să iubească cu dor, să urască cu mânie, să-și întârzie privirile la unii, să și-i întoarcă furioși la alții, să desmierde copiii tuturor și să nu-și aple o clipă liniștirea.

Iată cine sunt cunoștințele mele de azi pe care, în seara când am vestit pe doi din prietenii mei că sunt invitați la ele, unul m'a sărutat de bucurie, iar celălalt, neîncredător și aiurit, m'a făcut nebun. Și cine știe care din aceștia doi a găcit mai bine sfârșitul la care în cele din urmă am să ajung; voi plânge în ascuns ca cei fericiți sau voi râde în drum ca nebunii!

Dar nu, nu mă gândesc niciodată la un sfârșit trist. Nu, căci prietenia, dacă e adevarată, nu se rupe nicidecum. Șapoi... ce-avea de împărțit cu ele? Dragostea? Aceasta, dac'ar fi, n'ar putea decât să ne apropie, să ne lege, nu să ne depărteze.

Suflete stinghere ca și mine, plecate pe drumul pribegiei pentru cine știe ce doruri sau amaruri, aceste trei fiice mândre ale Basarabiei noastre, din care una, cea căsătorită, plânge trecutul care se duce, iar celelalte două, viitorul care nu mai vine, socot că în haosul de lume în care se găesc, au nevoie de un prieten măcar dacă nu de mai mulți.

Aceasta au spus-o și ele de-atâtea ori în limba lor de-o moldovenească stricată: „noi vă iubim pe voi mult! Voi sunteți frați a noștri, noi surori a voastre. Noi vă iubim tari pe voi, să nu fugiți”.

...Și nu fugim! Dar ori de câteori le aud vorbind mă cutremur, căci văd cât de stălcite au rămas cuvintele noastre românești în războiu cu cele rusești și cât de adânc a pătruns streinul în sufletele lor răzlețite. Și vai, ferescă Dumnezeu să le spuie că-s rușe! Îndată tac cu toatele, se uită una la alta, se întunecă, și, încet-încet, ochii li se umplu de lacrimi și plâng plânsul vinovăției pe care o simt. La urmă, biruite de mândria lor, se ridică ca niște leoaice și strigă: „suntem românce! Da!

Dar nu putem mai mult căci noi nu vorbim moldovenește decât cu slugile. Să nu ne obișnuim rău, c'apoi n'om mai vorbi cu voi. Atât!"

Și vorba li se înnoadă în gât, iar ochii fulgerători plâng înainte, fără preget, mângâindu-le obraji aprinși.

O, câte seri de acestea, cu răs și plâns, n'am petrecut noi împreună și câte pagini de literatură românească n'am cetit de când ne cunoaștem! Poeziile lui Eminescu și proza lui Vlahuță, le farmecă, le înnebunește: se culcă și se scoală cu cărțile în mâni. Și noi, cred că niciodată n'am pus mai mult foc în cetirea acestor opere ca acum când ne simțeam în fața unui dușman, streinul din sufletele lor, pe care voiam cu orice preț să-l învingem și să-l doborâm cu glasul și simțirea noastră răsvrătită.

Și bieteale române, când ne aud vorbind așa de iute și frumos, ne ascultă cu o liniște și duioșie plină de uimire. Când sfârșim de cetit vreo bucată, ele încep să bată din palme, strigând: „tari frumos, tari frumos! Oare când om putea deslegă și noi ca voi!”

„Cât de curând, cât de curând, le răspundem cu toții încurajându-le. Numai să vă dați osteneală și să lăsați rusasca la pâr-dalnicu.

— O lăsăm, o lăsăm, că nu ni-e dragă, răspund cu toatele odată, dar nici voi să nu ne rădeți când începem românește.

— Apoi siliți-vă să vorbiți așa ca să nu vă râdem.

— Dacă nu ne-ați încunjură, noi am prinde și nu ne-a fi rușine de vorba noastră.

— Ei, surorilor surori! Noi nu ne mulțumim numai să prindeți, nu! Noi dorim mai mult“.

Și ca să le deslușim dorințele noastre, câte unul dintre noi se ridică și, mai în șagă, mai într'adins, le ține cu glas răspicat, cuvântare fierbinte:

„Băgați de seamă, surorilor, că voi aveți menire mare în plaiurile voastre. Întorcându-vă acasă cu dragostea de limba și scrisul românesc, să împrăștiți această dragoste la toți Români pe cari îi cunoașteți. Voi să fiți cheia hărăzită de Dumnezeu, pentru a desrobi sufletele închise ale moldovenilor basarabeni, a le trezi conștiința națională ador-

mită, a-i uni măcar sufletește cu noi de sub Carpați și Dunăre și a formă astfel o putere mare pe care să n'o poată cuprinde hotarele. Iată ținta la care să râvniți voi, nobile fiice ale neamului nostru!”

Ele, săracele, ascultă cu inima strânsă și, în neputința lor, tremurând de bucuria unui vis pe care-l urzesc îndărătul perdelelor de lacrimi, rād cu mâinile întinse în sus, strigând: „Să deie Dumnezeu! Așa să fie, frați!”

Iată, scumpe amice, cum petrec pe unde mă aflu. Sunt mulțumit și vesel de ziua pe care o trăiesc, dar... nu știu cum, când vine vremea să mă duc pe la surori (și, Doamne, adesea mai vine!) pașii mei să grăbesc, ochii se aprind, privirile nu mai caută în lături, iar inima, sărmana, se sdrobește bătând. Ce-o fi nu mă pricep! Nu, pentru că surorile mi-au spus-o curat: „voi sunteți frații noștri, deaceia iubim prietenia voastră“. Mi-au spus-o și totuș mă încrâncen când ascult în cugetul meu un glas ușurel ce adie, năzuind a fi din ce în ce mai bine auzit. Acest glas, cu șoapta lui pripită, mă chinuie, mă îngrozește. Oricât lupt cu el ca să-l înfrâng, rămân tot eu cel biruit.

„Dar iată-l că vine călcând cu trufie peste toate judecățile ce i-am pus înainte: eu fug din cale-i, mi-e frică, nu pot să-l mai aud; tu însă stai locului și ia aminte. Voiu avea nevoie de sfaturile tale. Ia aminte!”

„...Mândre vârstări ale Basarabiei, fiți salutate! Un visător din lumea cu păcatele vă umblă în urmă, vă chiamă pe nume, vă sărută în gând! Dacă nici una din voi nu e sortită spre a-i face fericirea, cel puțin nu-i sămănați în cale nebunia! Dați-i salba de aur a prieteniei care leagă pe veci, ori de nu, perdeți-vă pașii și intrați pentru totdeauna în lumea umbrelor din care ați venit!”

Aici manuscrisul să termină și, după cât se pare, o lacrimă pune sfârșit scrisorii neisprăvite. Ce gânduri se vor fi înecat în ea, ce dor aprins au vrut să stângă, știe singură inima lui.

Paris, 11 Iulie 1911.

Tiberiu Crudu.

Elegie.

Cum te-am iubit nemărginire
 Și câte jertfe nu ți-am frânt:
 Credință, dragoste, iubire;
 Mi-am umilit întreaga fire
 Ca să m'avânt.

Din clipa când mi-ați pus pe frunte
 Cununa laurului sfânt, —
 Cercă avântul meu să 'nfrunte
 Toate durerile mărunte
 De pe pământ.

Iar când câte-o durere mare
 Sălbatică m'a copleșit,
 Suspinele mi-au fost: cântare —
 Și s'a pierdut în sbuciumare
 Tot ce-am iubit.

O câte vise mari și sfinte
 S'au șters ca pulberea de ploi —
 Mi-au scos amarul înainte
 Atâtea pietri de morminte
 Ca să mă 'ndoi.

Atâtea dragoste de fire
 În valul vieții mă chemă,
 Că de mă cuprindeai iubire,
 Îți aruncam — nemărginire,
 Cununa ta.

O poezie, poezie,
 Tu soare-al darurilor vii —
 Și-al celor osândiți să fie
 Lipsiți de altă bucurie
 A inimii.

Pe locul cald încă de pară
 Tu arătându-mi sus o stea,
 Ai sămănat o primăvară
 Și florile ce-or să răsară,
 Sunt vieța mea.

Maria Cunțan.

Cântec de toamnă.

Ce poveste tristă
 Plânge ploaia 'n geamuri,
 Scuturând foi moarte
 Trece vântu 'n ramuri.

Și mi-e casa rece
 Și pustiu mi-e gândul,
 Șoapta nopții negre
 Trece 'n sbor plângându-l.

Sfâșâindu-și jalea
 Plânge-acuma firea...
 Ea s'a dus departe,
 Moartă-i amintirea.

Și din păru-i negru
 A căzut o floare,
 Scuturând petale
 Floarea-acuma moare...

Ce poveste tristă
 Plânge ploaia 'n geamuri,
 Sfâșiind foi moarte
 Bate vântu 'n ramuri.

Îmbrăcată 'n doliu
 Plânge-acuma firea,
 Scuturată-i floarea
 Și s'a stins iubirea...

Sandu A. Hodoș.

Clipe...

Iși tremură sfiala,
 Luceafărul din zare,
 Ș'adâncul se 'nfioară
 De-o doină roboitoare.

Izvoarele-argintate
 Șoptesc în dulce ropot,
 Departe 'n văi se stinge
 Domol un glas de clopot.

... Din mreșile 'nserării
 Răsare luna plină
 Țesându-și vâl de noapte
 Din umbră și lumină.

I. N. Părvulescu.

Dări de seamă.

Ion Dragoslav, *Povestea trăsnetului*. București 1911. 1 vol. 8°. 128 p.

Proza asta idilică și jovială, expusă în multe părți mai pe bătrânește, din noul volum al d-lui Dragoslav, ne relevă câteva însușiri într'adevăr particulare. Pe când la mai mulți începători de astăzi, cari se indeletnicesc și ei cu schițe dela țară, cu moravurile de sărbătoare și de zile grele, găsim de obicei forme bombastice și artificiale, d-l Dragoslav ne vine cu un șir de avantagii. D-sa știe să rămână, aproape consecvent, cu o originalitate simplă și intimă. Forma d-sale este mult mai puțin silită, mult mai improvizată și spiritul mult mai spontan. Și amănuntele multe, cu apropouri, cu ghidușii și comparații, impun acestor pagini un fel de gust aparte.

Fără rezerve, firește, volumul nu putem să-l lăsăm. Dacă subiectul, ce e drept, se pretează perfect la o povestire vioaie și atrăgătoare, nu ne putem împăca cu lipsa lui de compoziție. D-l Dragoslav, imitând mi se pare pe autorul lui „Harap-Alb” și voind să-și închege subiectul din mai multe și mai felurite epizoduri, n'a avut de loc puterea de încheșare a unui singur fir de povestire al acestor părți. Transițiile multe, deviările și intreruperile produc miez destrămări și greșesc împotriva simțului de unitate artistică a întregului, dând tratării subiectului un aspect de prea multă primitivitate. Și dacă simpaticul autor ne-ar mai îngădui o altă reflexiune în treacăt, aceasta se referă mai ales la sfârșitul bucății, care ajunge și mai obositor. Mai cu seamă morala, prea transparentă, cu cuvintele din vechiul Testament și cu teoriile, mereu subliniate, din înțelepciunea „Vămilelor văzduhului” și al chiliasmului nu ni se păr la nivelul atâtor altor pagini fără umplutură din acest volum.

De altfel, dintr'un început mijloacele, cu cari autorul își infiripează basmul, ne convin categoric. Cadrul simpatic, ce se prepară pentru restul scenei, este bine făcut. O seară intimă la sat, în Moldova, unde stau părinții autorului. E vremea mesii și gospodarul bătrân, împreună cu oaspeții săi sosiți la casă, stau în jurul mesei și schimbă vorbe felurite despre minuni și farmece, despre strigoii, pricolici și șolomonari și de alte preocupări asemenea, îndrăgite de țărani. Și deodată, stând așa de povești, semnele unei furtuni se aud pe afară. „Luna se ridică tot mai sus și se auri și se micșoră, de rămase ca un ban vechiu de aramă, în vreme ce stelele pieriră, ca niște lumânări stinse, rămânând unele, ca niște felinare rare pe un câmp nemărginit. Vântul, deși bătea rar, dar icnea așa de tare de strângă frunzele, ca înfrigate”...

Ce dispoziție mai potrivită pentru tălcuirea ideii trăsnetului și pentru basmul sfântului Ilie, ca clipa aceasta de început de furtună, putea autorul să găsească? Și eră bătrânul gospodar o gură-de-aur, știutor lucru-mare de legende străbune, păstrător al tradițiilor religioase, cunoscător al lumii înfricoșătoare a lui Scaraoțchi și Antihărt. Înzestrat cu aceste arme,

bătrânul țaran porni să spună, celor adunați la masă, cea mai frumoasă epopee despre lupta dintre oameni, cu demonul, spiritul vrajbei și despre apărarea soartei omenești din partea îngerilor păzitori. Ce mai castele din iaduri improvizate! Ce mai mișcări, câte surprinzătoare noutăți. Și, în mijlocul lor, ce mai t'p vașnic acest sfânt Ilie! Un viitor Klopstock român ar face minuni din acest material potrivit pentru o „Messiadă” românească, într'alt sens făcută.

De altfel basmul pornește ca toate celelalte.

„Ci-că erau doi oameni săraci, săraci și n'aveau băeți. Și munceau oamenii, dar haznă de pe munca lor nici cât e negru sub unghie. S'au dus pe la vrăjitori, zodieri și au dat liturghii pe la biserici, — pace! Amă cine a învățat-o pe femeie, că s'a dus la sfânta biserică și s'a rugat și a zis, că de i-ar dăruî D-zeu un băiat, l-ar da să slujască sfintei biserici a Rosaliului.

Ceeace urmează însă se mai deosebește de caracterul mai românesc al basmului. Vin într'adevăr și ursitoarele, zeițele cele păgâne și anunță nașterea copilului cerut, dar cu datoria de a se devota, după ce va crește, mănăstirei din Ierusalim. Și dolofanul se naște și crește ca oricine în povești și numele lui e Ilie. Odată ajuns flăcău, părinții săi îl silesc să se însoare și să renunțe la idealul său religios. Mus-trat de conștiință, Ilie își părăsește totuș casa, soția cu copilul și părinții și pleacă în lume, să-și implinească menirea. Blestemat de soarte ca să sufere, el ajunge într'o pădure și de aici la un palat de sticlă, din care îl eși în cale „o nație de om, cât o glesnă de picior de mare, cu un cap cât un bostan de mare”, — o pocitanie de drac, care-l tocmește vrând-nevrând în slujba marelui demon. Acolo arev să păzească un lac de păcură, unde niște bieți oameni osândiți „scoteau capul ca niște dihanii, cu coarne ca de cobelci și cu trupul ca de șopărlă”.

Așa păți bietul Ilie pentru îndrăzneala sa de a voi să fie bisericos și după ce slujă nouă ani și-și luă simbria de nouă sute de lei, să întoarse spre casă, ca să-și vadă soția și părinții. Dar pe drum un drăcușor, prefăcut în om din satul lui, îl făcu să creadă pozna, că nevastă-sa de-acasă îl înșală. Și sedus de vocea asta păcătoasă a Satanei, crede tot, ajunge noaptea, face omor în casa sa și autorul ne dă astfel o figură urâtă de erou în stare de dedublare, tratată de altfel destul de dramatic și de tragic.

Ca Ahasver cel blestemat, pentru acest păcat, Ilie pornește iarăși în căutarea bisericei Ierusalimului, dar sosește iarăși demonul și-l ia de guler. Urcat într'o căruță, demonul îl poartă în aventuri pe la vămile văzduhului, până s'au coborît în iad, unde mama dracilor stetea în brațele lui Scaraoțchi. Multele picanterii din vieța asta cu dracovenii și cu multe momente de dragoste între baba dracilor și „un drac bătrân, cu părul roșu și coarnele țapoie și cu coada de bivou”, se îmbracă în epizoduri hazlii și toată anarhia

asta incetează abia când hârca de drăcoaică crapă pentru todeauna. Atunci se întâmplă și mînuca cu lile, că scapă din iad.

Un vânt de vîrtej îi ia trăsura, în care făcea drumurile cu demonii, i-o ridică spre cer și lată-l deșteptându-se „înaintea unui jilț de raze de soare, în care stă un moșneag, bătrîn, bătrîn, cu barba lui albă, ca spuma laptelui, avînd la dreapta pe arhanghelii Mihail și Gavril, cu paloșe de foc.” Proclamat acum ca sfânt, Ilie ajunge și el în rîndul îngerilor, ca să dea și el dreptate oamenilor amăgiți de draci și să gonească, prin săgețile și fulgerile sale din trăsura de-asupra norilor, pe slujbașii lui Scaraoțchi.

Partea asta, care urmează, se cam lungeste și se repetă. Și autorul amestecă în cursul ei o polologie cam mare despre rostul demonilor și al îngerilor pe pămînt. Cetitorii vor găsi însă totuși o serie lungă de lucruri hazlii despre organizația împărăției cerești, în opoziție cu țara lui Antihârț și Scaraoțchi. Luptele astea, ce se începe pe de o parte pentru ridicarea oamenilor spre bine și frumos, iar pe de alta, pentru sămănarea păcatelor și rușinei pe pămînt, sunt foarte animate. Îndeosebi sunt frumoase convorbirile înțelepte dintre D-zeu și Sf-tul Ilie. Cum rolul lui Ilie în lupta asta este cel mai violent. Tatăl cel ceresc își dă toată silința ca să-l mai potolească, când vede, că din pricina trăsnetelor și fulgerilor lui, răul pe pămînt prea se șterge și binele prea se lăfăiește.

Iată fragmentul din polemica lor:

Sf-tul Ilie: „Doamne, doamne, — grăi el — lasă-mă să mă duc după impielițații ăștia, ca să prăpădesc lumea!”

D-zeu: „Mai stăi, Ilie sfinte! Nu te grăbi deodată. Au mai trecut, ce a mai trecut și Craincii nu se ivesc strigînd ca de obicei și dînd vești asupra bătăii. Asta, care o vezi acum e vieață, e lumea și ai văzut, că omul, care nu dă de necaz, nu-și amintește de datorile lui. Pentrucă pe vreme bună iese omul la lucru, la târguț și nu trebuie spăimîntat cu trăzneteale tale. Și iarna fac nunți, cemetrii și hori și dracii se bagă printre oameni și când îi trăzni din draci, mai trăznești și din oameni...”

Se încheie atunci un compromis între cei doi și Sf. Ilie declară:

— „Vezi; asta-i așa, Doamne! Vezi, că eu nu m'am gândit la asta...”

Cu morala asta basmul se isprăvește și el. Un ropot de ploaie se descarcă deasupra casei povestitorului. Sf-tul Ilie dă probe de sus, că tot mai are trăznete de împărțit. Și bătrînul gospodar, cu oaspeții și copiii săi, își fac cu toții cruce în fața deslănțuirii furtunei.

§

II. Chendi.

Michail Eminescu, *Quelques poésies traduites en français par Al. Gr. Soutzo*. Răposatul profesor Al. Gr. Suțu, dela universitatea din Iași, a fost un om harnic și în ale literaturii. Cunoscător adînc al limbilor franceză și română a tradus, cîteva din poeziile, foarte greu de tradus, ale lui Eminescu. Strânse, după moartea sa de cătră d-l Rudolf Suțu, într'o broșură de 36 pagini ele vor face, credem, deliciul cîtorva cetitori străini și chiar al admiratorilor români ai marelui poet, cari împinși de curiozitate vor voi să vadă în franțuzește armonioasele versuri din „Despărțire”, „Doină”, „Veneția”, „O Mamă” etc. Traducerile sunt însoțite și de textul român putîndu-se astfel urmări mai bine. Pentruca cetitorii să-și facă o idee, dăm aici sonetul „Veneția” care, credem e cât se poate de bine tradus, amintind, în fiecare vers aproape, originalul:

Venise.

De Venise la vie est éteinte à jamais,
Plus de jêtes de nuit, plus des chants d'allégresse;
Aux escaliers de marbre, aux frontons des palais
La pâle lune envoie une pâle caresse.

Okeanos gémît le long de tristes quais,
Lui seul ayant toujours l'éternelle jeunesse.
Sa douce fiancée a vécu desormais
Et contre de vieux murs, il se heurte en détresse.

Ainsi qu'au champ des morts sinistre est son silence.
Pontife survivant de beaux jours d'autrefois
Saint Marc, lugubrement, sonne l'heure aux beffrois.

Avec un glas profond et tombant en cadence,
De son ton de Sibylle, il dit tout doucement:
„Un mort ne revient pas. C'est fini, belle eufant!”

M. S.

Cronică.

Idei de reformă în educația fetelor. Cine a urmărit cu atenție, în timpul din urmă, publicațiunile periodice din apus și cu deosebire pe cele din Germania, a putut să observe cîtă importanță se dă astăzi pretutindeni chestiunii feministe. Nu înțelegem aici stînga extremă în această mișcare, reprezentată prin sufragetele londoneze, care încearcă să dobîndească drepturi politice prin forță brachială; și prefăcînd pașnicile umbrele, menite să le apere fețele gingașe de arșița soarelui, în primejdioase arme de atac. Acestea

sunt fenomene semnificative și destul de interesante, dar nu pot formă obiectul preocupărilor noastre mai intense chiar și din motiv de disciplină de partid, deoarece partidul nostru național n'a vrut să ia în program dreptul de vot pentru femei.

Ceeace trebuie să ne intereseze însă în cel mai înalt grad și pe noi, este puternicului curent de reformă a educației fetelor, una din cele mai salutătoare mișcări ce ne-a adus revoluția socială, pornită de un timp încoace de sexul pe care ne obișnuisem să-l consi-

derăm de cel slab. Această mișcare vrea să schimbe radical multe dogme ale creșterii fetelor de până mai deunăzi. Ea și-a propus să facă să dispară cu totul învechitul tip al fetei care nu știe decât să ciripească în vreo două limbi străine, să cânte un număr oarecare de piese la pian și să danseze în mod ireproșabil jocurile la modă, așteptând, ca fata de craiu din poveste, să răsără un făt-frumos, care să o scoată din mijlocul acestui traiu fără rost. Această veche concepție romantică a vieții femeiești nu se mai potrivește de mult cu cerințele și necesitățile vieții moderne. Ea preferă spuma trecătoare, apei care rămâne, ia visul și inchipuirea drept realitate. Nu e deci mirare dacă victimele ei se trezesc deodată cu totul nepregătite în fața adevăratei vieți și rămân cu regretul adânc în suflet de a fi pierdut timpul prețios al anilor când omul se formează.

În locul acestui tip de fată, pe care ni l-a transmis rococo-ul, acel timp de răsfaț al claselor bogate, aderenții mișcării de reformă vor să pună unul cu desăvârșire nou. Ei vor, mai întâi, să înlăture toate rămășițele tradiționale ale unei epoci care căută să dregă și să prefacă tot ce e natural. Lupta se îndreaptă deci împotriva tuturor lucrurilor de prisos și nenaturale în îmbrăcămintea femeii, împotriva absurdității tiranii a modei. În același timp însă nu e vorba să se sacrifice nimic din partea estetică în îmbrăcămintea femeiască, ci, dimpotrivă, tocmai gustul estetic natural, liberat din robia seculară a speculației stăpânirii a modei, să fie înălțat în locul despotului răsturnat.

Al doilea rob, care trebuie scăpat de maltratarea modei, este însuși corpul femeiesc. El nu va mai fi ținut de aici înainte în închisoare, unde, era oșândit până acum să-și îngroape sănătatea și frumusețea, nu va mai fi ascuns cu grijă de orice rază de soare, ci va putea să se miște în dragă voie în aerul răcoros, în arșița soarelui, în undele inviorătoare ale apei, ca să sporească mereu în sănătate, în mlădiere și în frumusețe.

Al treilea rob și cel mai de seamă care trebuie liberat, este spiritul femeiesc. Acesta nu vrea să mai poarte rușinoasele lanțuri cu care l-a încărcat o tradiție leneșă. El nu vrea să mai fie îndopat cu cunoștințe seci, ci cere să fie împărțit de tot ce-i trebuie spre a înțelege viața, spre a nu fi avizat, ca o plăpândă plantă acățătoare, la razim străin.

Femeia — aceasta e ținta reformei — să fie înzestrată cu tot ce o poate face independentă în viață și un factor folositor al societății. Fiecare să fie pregătită pentru o ramură de muncă serioasă corespunzătoare însușirilor și stării ei, încât, într'un caz de nevoie, să se poată susține singură și să nu fie avizată sau a căută, prin orice mijloace și cu orice preț, un refugiu la limanul căsătoriei sau a duce o umbră de traiu neroditor.

Mișcarea aceasta fiind deci să înalțe pe toată linia demnitatea sexului femeiesc, să-i desvolte toate aptitudinile cele multe și frumoase și indispensabile în economia socială, cu care l-a înzestrat natura, fără de a-l înstrăina câtș de puțin dela adevărata lui menire.

Noi aici n'am putut decât să schițăm în linii mari direcția noului curent, socotind că și la noi ar trebui să se dea mai multă ascultare glasului unei epoci care va să vie. Ce teren larg se deschide aici pentru „Reuniunile noastre de femei” și pentru diferitele institute de creștere a fetelor, pe care ni le-am putut crea în împrejurările grele în care trăim. Ori crezi, iubite cetitor, că la noi nu se cheltuște mult timp, multă forță și multă avere pe zădărnici?*)

»

Este luxul îndreptățit? O revistă străină, căutând un răspuns la această întrebare, făcând cum aceste reflexiuni: Luxul claselor bogate este, din punct de vedere economic social, o necesitate; el face ca prisosul de avere, adunată în mâinile unui număr mic de oameni, să circuleze în cercurile largi ale diferitelor profesii. Privit sub acest raport, luxul ar fi deci îndreptățit.

Dar traiul prea imbuibat al unei mici clase de privilegiați stărnește nemulțumirea, invidia, ura socială a mulțimei imense care deabiă câștigă atâta ca s'o poată duce de pe o zi pe alta. Sub raportul moralei sociale, deci, luxul e condamnat. El poate avea chiar urmările cele mai fatale, potențând ura de clasă până la acel grad care o face să izbucnească în revoluțiuni crâncene.

Dacă n'ar mai exista însă nicăiri prisosul de avere care dă naștere luxului, cine ar mai cumpără tablourile pictorilor, operele scriitorilor și ale savanților, locurile scumpe care sporesc veniturile teatrelor, mulțimea de lucruri frumoase, pe care le produce gustul artistic al omului? Cultura omenească oare n'ar fi atunci păgubită tocmai în partea ei cea mai senină, în artă și în știință? Artiștii și savanții, avizați la câștigul muncii lor, n'ar ajunge să blesteme soarta care i-a înzestrat cu un dar atâta de nerăsplătit din partea societății?

Iată deci că un lux în adevăr îndreptățit din toate punctele de vedere, este acela care se face pentru sprijinirea artei și a științei. Acest lux nu poate trezi ura de clasă, deoarece el vine în ajutorul celor mai nobile năzuinți ale omenirii și binefacerile lui se revărsă, în cele din urmă, asupra tuturor. În direcția aceasta trebuie să îndrumat prisosul de avere a unei societăți, a unui popor, ca să aducă foloase reale și indispensabile pentru întreg poporul. Astfel bogăția nu va trezi ură și dușmănie, ci va contribui la potolirea patimilor prin efectul îmblânzitor, împăciuitoar al artei și al științei. În acest sens cuvântul lux nu mai are nuanța aceea de frivolitate care este legată astăzi de el.

Ar fi interesant a aplica aceste reflexiuni la cele ce se petrec la noi. Noi am avea un motiv mai mult de a îndruma prisosul nostru de avere într'u sprijinirea tendințelor noastre spre artă, știință și cultură în genere, fiindcă orice alt lux al clasei noastre bogate aduce foloase economice numai în măsură mini-

*) Ni-ar plăcea, dacă cele chemate s'ar pronunța asupra acestei chestiuni. Redacția noastră primește bucuros indemnuri și idei privitoare la problema aceasta, căreia îi dă o importanță deosebită.

mală poporului nostru însuși și în măsură covârșitoare străinilor. Ar putea însă să ne reflecteze cineva: unde este arta și știința pe care s'o sprijinească puțină noastră bogăție? Cât de primitive, ele există totuși și așteaptă numai ochiul luminat care să le descopere și mâna largă care să ajute dezvoltarea lor. Dar chiar și adunarea de bogății artistice străine, care să formeze o școală potrivită pentru noi — cum e muzeul „Simu” din București — ne-ar aduce mai mare folos oricât de modeste i-ar fi proporțiile, decât risipa banilor pe îmbuibare.

Aniversări și festivități jubilate. Când o societate serbează aniversări, ea se poate mândri cu un trecut oarecare. De aceea e bine să nu se piardă aceste prilejuri de afirmare în viața instituțiilor prin care trăiește societatea. Anul acesta a fost un an întreit jubilar pentru noi. Trei instituții culturale românești și-au serbat, pe rând, aniversarea, una de un sfert, a doua de o jumătate de secol, iar a treia de un veac întreg. Câteși trele au ținut ședințe festive cu discursuri și coruri, două au aranjat și reprezentări, câteși trele au publicat monografii sau articole de revirire istorică. De sigur, Asociația, cea mai mare dintre aceste trei instituții, a avut și serbările cele mai grandioase. Aniversarea ei a fost o manifestație culturală demnă a întreg poporului românesc din această țară. Despre ea s'a scris pe larg și în coloanele acestei reviste. Încă înainte de memorabila adunare a Asociației la Blaj, cea mai tânără dintre cele trei instituții jubilate „Școala de fete a Asociației” își serbase aniversarea de 25 ani. Și cu acel prilej de încheiere festivă a unui an școlar jubilar, s'a scris în revista noastră o dare de seamă despre serbările aranjate. Cel din urmă, a prăznuit cel așan în vârstă mai respectabilă, „Seminarul Andreian” din Sibiu împlinirea unui veac dela întemeiere. Fiecare dintre cele trei instituții a ținut să dea publicului seamă despre activitatea sa prin publicațiuni de cuprins istoric. A fost foarte potrivit așa. Aniversările trebuie să fie prilejuri de festivități senine, pe de o parte, iar, pe de alta, de serioase și drepte dări de seamă asupra trecutului. Cu cât sunt mai senine festivitățile și cu cât mai obiective dările de seamă, cu atât se arată și societatea mai matură.

Lângă acest prinos care se aduce trecutului, bărbatilor cari au lucrat la întemeierea și la dezvoltarea instituției și al căror chip și graiu, ei înșiși nemi putând veni în mijlocul nostru, se cuvine să-l înviem noi înaintea generațiilor tinere, ar fi fost frumos, dacă s'ar mai fi adăogat și un dar din partea actualei generații către publicul care ia parte la soarta instituției: câte o lucrare din domeniul specialității fiecăruia.

S'ar fi înșirat astfel, într'un mod cât se poate de discret, și totuși mai elocvent decât însăși biografia, portretele personalităților actualei generații lângă acele ale generațiilor trecute.

Centenarul seminarului din Sibiu. Seminarul „Andreian” din Sibiu și-a serbat la 15/28 Sept. a. c. centenarul prim dela înființarea lui. Serbarea a fost modestă, — foarte modestă. Un parastas în amintirea

profesorilor morți, un matineu la care s'a cântat un imn ocazional și s'au rostit două cuvântări comemorative, și un banchet cu puțini participanți și cu multe toaste. . . . Prea puțin, în amintirea unei munci de 100 de ani!

În suta aceasta de ani seminarul din Sibiu a însemnat mult pentru cultura poporului român din Transilvania. Din el au ieșit toți preoții și învățătorii ortodoxi o seamă de profesori și câțiva arhieriei cari au avut, cu toții, un rol întăritor în viața publică. S'ar putea zice că ei au fost, în parte mare, propagatorii singuri ai culturii.

În acest seminar a lucrat un Gheorghe Lazăr, Nicolae Popea, Zaharie Boiu, Dr. Ilarion Pușcariu, Ioan Popescu, Dr. I. Crișan, Gheorghe Dima, Dr. Petru Șpan, Dr. I. Lupaș și mulți alții, a căror muncă n'a fost de sigur zadarnică. Cu toate acestea primul veac din viața seminarului a fost numai epoca consolidării și a închegării, până la un loc. Epoca muncii sistematice sau toate raporturile va avea să urmeze de aici încolo. . . .

Fraze stereotipe. E lucru știut că noi Ardelenii nu suntem tocmai mari oratori și stilști. Dar cu aceasta ne-am putea împacă în cele din urmă, dacă ne-ar lipsi numai eleganța formei, fraza frumoasă și curgătoare. Ascultați însă cu atenție toastele și vorbirile festive, cari se rostesc la noi și veți observă că adeseori nu e forma singură vinovată. Un fond adevărat, bogat, simțit salvează chiar o formă mai greoaie. Dar dacă fondul lipsește sau nu e suficient, oratorul este silit să opereze cu fraze și expresii stereotipe. Acestea însă, fiind prea uzate, nu mai fac impresie decât cel mult naivilor sau acelor cari, din întâmplare, nu le-au mai auzit. Asupra celorlalți ele au un efect comic. Câtă vreme însă poți să zâmbești la auzul lor, aceste fraze rămân nevinovate. Dar se întâmplă să le auzi în astfel de legătură, încât înțelegi că sub ele nu se mai ascunde numai neputința blajină, ci ambiția deșartă de a figură, apetitul de popularitate sau chiar intenția vinovată de a mască neglijențe și alte mai mici sau mai mari păcate.

Câteva exemple vor lămuri mai bine rândurile noastre de mai sus. Avem teme întregi de discursuri stereotipe, ca „preoții și dascălii” sau „biserica străbună”, „țărânel român” și „femeia română”. Frumoase subiecte, fără îndoială, despre care s'ar putea spune multe lucruri interesante și folositoare, dar s'auzim ce se vorbește: „apostolii culturii românești”, „păvăza naționalității noastre”, „ostașul legii românești”, „mama iubitoare și soția devotată”, ni se repetă în diferite variante fără încetare. Foarte bine și frumos, dar noi am dori să aflăm ceva din starea reală a acestor factori atât de însemnați ai vieții noastre naționale, ceva din nenumăratele probleme cu care trebuie să-și facă seama fiecare dintre ei. Zadarnic vom căuta răspuns la astfel de întrebări în cele mai multe discursuri ce se rostesc, în cele mai multe rapoarte oficiale și oficioase ce se scriu. Iată bunăoară profesorul, învățătorul, învățătoarea română; am vrea să aflăm ce-au lucrat sau ce probleme au să rezolve de-aici înainte,

atât am dori să ni se spună, scurt, clar, fără patos, fără emoție de prisos. Deschidem cutare discurs: „... el are să îndeplinească un adevărat apostolat“, „... ea, ca o mamă bună, are să conducă și să sfătuiască pe fragelele mlădițe a căror creștere îi este incredințată“... etc. etc.

Ce abuz se face apoi de singuratică expresii, care au devenit astfel banale de tot: „credința strămoșească“, progresul nostru pe teren național, cultural și bisericesc“ (cu accent ungueresc, pe silaba primă), „ogorul“ când „înțelenit“ când „de curând desțelenit al culturii românești“, în care atâția „apostoli“ „trag brazde“, „vitregitatea timpurilor“, căreia oratorul poate că are să-i mulțumească situația excepțională, în baza căreia își rostește naționalul său discurs, și altele și altele.

N'ar strică să revizuiem puțin vocabularul oratoriei noastre, să scoatem din circulație tot ce e monetă prea uzată. Astăzi, dacă cernem numeroasele noastre discursuri, ne alegem cu multă pleavă și cu grăunțe puține. Ar fi însă timpul suprem ca și la noi publicul să nu mai rabde să fie îmbătat cu fraze goale și sfârșitoare, ci să pretindă ca, în schimbul jertfei de timp ce o face ascultând, să i se dea în adevăr lucruri gândite și muncite. Nu este oare un abuz de cuvânt cu care te ascultă câteva zeci sau sute de oameni, să le spui un ceas de vreme fraze goale? Nu este oare un abuz de încrederea publicului să-i servești drept „raport oficios“ vorbe sunătoare sub care se ascunde tocmai bine lenea și nepriceperea?

✻

Observațiile cetitorilor. O revistă numai atunci are un drept de existență, când e urmărită de aproape și când articolele de îndrumare culturală și literară trezesc un ecou în sufletele cetitorilor. Între o revistă și cetitori trebuie să existe o continuă legătură prietenească. În revistele din străinătate cetim adeseori observațiile cetitorilor la diferitele chestiuni ce se discută. Redacțiile le publică întotdeauna cu plăcere și le însoțesc de comentariile cuvenite. Cred că e suficient dacă amintim rubrica *Sprechsaal* din *Kunstwart* a lui Avenarius și discuțiile ce le poartă marele critic Emile Faguet cu cetitorii în *Les Annales politiques et litteraires*. Mai ales în aceste din urmă întâlnim foarte des observații de ale cetitorilor.

Ne gândim de multeori și la publicul nostru. Revista „Luceafărul“ nu se poate plânge că nu e urmărită și citită. În Ardeal ea se găsește în toate casele familiilor culte. Și cele două mii de exemplare, ce se trimit în toate părțile aici la noi, se perindează aproape prin toate casele de cărțurari dintr'o localitate, așa că numărul cetitorilor e cel puțin întreit mai mare ca al abonaților. Adeseori cetitorii ne adresează întrebări, la cari răspundem cu cea mai mare plăcere, și ne fac chiar și observații, pe cari, însă, din nefericire nu le prea putem lua în seamă, deoarece sunt sau din cale afară naive sau sunt jicitoare. Amândouă cazurile dovedesc gradul de cultură al publicului nostru. Noi regretăm cei dintâi că observațiile ce

ni se trimit nu sunt scrise într'un stil literar și cuviincios, ca să le putem publica însoțindu-le de răspunsurile cuvenite.

Ca să se convingă cei mai mulți de adevărul afirmațiilor noastre, reproducem în tocmai un fragment dintr'o scrisoare ce ne-a trimis-o un cărturar frunțos din Blaj.

„În numărul ultim a „Luceafărului“ la relevarea distinșelor momente a serbărilor din Blaj ați defraudat momentul muzical, unde s'a dovedit progresul muzicii noastre în decursul vremii dela modesta „horie“ până la cea mai artistică și clasică propoziție muzicală. Nu vă suspicioze de nepricepere, ci de reacredință, carea nutrită și de alții știm că la București totdeauna întunecă Blajul. La capitulul acesta n'ați fost mai buni ca orișicare jurnal ungueresc, care a excamotat geniul românesc exprimat prin Vlaicu. Ați făcut acestea pentru a despoia Blajul de nimbul, că aici este leagănul muzicii clasice române. Iar la cronică ați complotat cu un oarecare criticaștru maltratând și sdrențuind mezul românesc al operelor lui Murășan“.

Rugăm pe on. cetitori să judece stilul epistolar și limba românească ale indignatului cărturar din Blaj și să ne spună dacă este admisibilă o observație ținută într'un asemenea ton, mai ales că n'are nici dreptate, cum n'are dreptate nici foaia „Unirea“, când ne ia peste picior pentru afirmațiunea: „Deși (Blajul) astăzi nu mai are strălucirea de odinioară în viața noastră culturală, totuș ținem cu evlavie la el“ etc.

Să ne lămurim. Cei grupați în jurul „Luceafărului“ avem o desăvârșită stimă și admirație pentru Iacob Murășianu. Redactorul nostru muzical, d-l Dr. Tib. Brediceanu, a scris în suplimentul muzical pe August a. e. un articol elogios și plin de căldură despre activitatea măiestrului. Tot d-asa a făcut, ca specialist, și darea de seamă despre concertele din Blaj. Dacă domnului din Blaj i s'a părut că aprecierile d-lui Brediceanu au fost greșite, în loc să ne insulte, trebuia să ne trimită o apreciere mai justă, pe care, dacă eră scrisă după rânduiala gramaticii și sintaxei românești, o publicam cu plăcere, spunându-ne și noi la urmă părerea. Așa trebuia să facă un om cult.

Tot așa stăm și cu supărarea celor dela „Unirea“. Afirmațiunea noastră: Blajul nu are în mișcarea culturală de astăzi strălucirea de odinioară, — e dreptă. Ceice cunosc rolul de odinioară al Blajului în cultura românească trebuie să știe aceasta. Ceeace nu înseamnă, însă, că Blajul de astăzi este acelaș sau mai inferior Blajului din epoca latinistă. Dimpotrivă Blajul a făcut și face mereu progrese mari atât în cele culturale cât și în cele sociale. Dar față de progresele ce le-a făcut cultura românească în Regat, rolul de odinioară nu numai al Blajului ci al Ardealului întreg a scăzut. Acesta e înțelesul afirmațiunii noastre, care credem că reieșă destul de clar din întreg cuprinsul articolului, care a fost scris din inimă.

Nu am dat aceste lămuriri ca să ne scuzăm, fiindcă oamenii bănuitori și răi nu sunt în stare să ierte, ci ca să servească de învățătură pentru alții. Am mai scris

aceste lămuriri și pentru a desvâță pe unii dintre cetătorii noștri de niște maniere lipsite de cea mai elementară bunăcuviință.

88

Plagiatul „Luceafărului“. În momentul când dabun de imprimat acest număr ne sosește ziarul „Românul, în care un domn Dr. Eugen Mezei din Petridul de sus, după ce se recomandă ca abonat al revistei noastre (fără să fi plătit, însă, abonamentul pe 1911), ca revoluționar, socialist și ca un sincer aderent al unității noastre naționale, reprezentată și ocrotită de comitetul partidului nostru național, ne atribuie următoarele idei: „progresiști hipermoderni, cari își sting setea culturală direct în apele cristaline ale (le) culturii franceze, au ajuns în ale religiei până la cunoșterea adevărului că nu este Dumnezeu, în politică au trecut peste votul universal, doar și peste cel proporțional, jură pe o etică ce stă pe un pedestal mai înalt ca a lui Menger, în organizarea muncitorilor au lăsat îndărăt sindicalismul... ei (adecă noi dela „Luceafărul“ și „Tribuna“) sunt aproape de übermensch-ul lui Nietzsche, de nu într'un stadiu mai superior“. Domnul Mezei probabil vrea să arete că știe de rost toate aceste curente de idei moderne, pe cari ni le atribuie cu un gest așa de leger. Și ne dă să înțelegem că și d-sa se simte acasă în această ceată de revoluționari îngâmfai, dar nu aprobă amestecul lor în politica noastră „în mod neiertat“ și nu ne iartă că confundăm lucrările artistice ale scriitorilor cu încercările lor politice. Nu de alta, dar are „convingerea că între împrejurările vitrege politice actuale nu-i permis să subminăm unitatea națională“ (va se zică, între alte împrejurări s'ar putea, numai deocamdată ba). D-l Mezei poate are dreptate, poate nu. Noi nu îndrăznim să discutăm cu d-sa, fiindcă simțim superioritatea d-sale, de aceea îl și iertăm că ne cam ia de peste picior. Trebuie să declarăm, însă, cu toată modestia, că suntem străini de ideile cu cari binevoește să ne inestrezze. Deși își termină articolul cu apostrofarea: „Mai puțină grandomanie și mai multă cultură, domnilor!“, totuși îi mulțumim pentru grația cu care ne avansează până aproape de rangul d-sale, numindu-ne „progresiști hipermoderni“. Decretul de numire i-l refuzăm cu o adâncă închinare, fiindu-ne teamă că neavând destulă cultură nu vom putea purta cu cinste calitatea de supraoameni (Übermenschen), cu care ne investește. Îi mulțumim și pentru certificatul de capacitate ce-l liberează colaboratoarele noastre, d-nei Otilia Cozmuța, zicând: „se pricepe la artă, știe și franțuzește“. Cu acest nou certificat d-nă Cozmuța de sigur va face o carieră splendidă.

Dar d-l Mezei spune și lucruri grave. Le și dovedește. Afirmă că notița noastră despre Rodin e o „plagiatură în părți selecte“ dintr'un ziar unguresc și ne pune pe două coloane. Cazul se pare penibil. Și aparentă îi dă d-sale dreptate. Să ne lămurim.

Notița noastră a fost scrisă fără nici o altă pretenție decât cea de a informa publicul. N'a fost nici iscălită. Așa că imprumutul n'ar constitui crima plagiaturii,

fiindcă n'avea aerul de a fi *originală*. Chiar când ar fi imprumutată din ziarul unguresc, păcatul ar fi numai cel de a nu fi indicat izvorul. Dacă e vorba să fim acuzați de plagiat, d-l Mezei putea lua cartea lui Rodin și ne putea pune cu aceeași ușurință pe două coloane. Ca să se convingă publicul de valoarea acuzațiilor d-lui Mezei, reproducem paralel textul românesc al cronicei noastre cu fragmente din textul original francez al cărții lui Rodin:

Rodin spune că temelia întregii arte e ochiul artistului. Nu e suficient ca artistul să privească la model, ci trebuie să-l vadă. Să-i vadă nu numai exteriorul ci și sufletul. De aici deduce că pentru un artist întreaga natură e frumoasă. Chiar și omul cel mai urit poate fi subiectul unei opere frumoase, dacă artistul exprimă în ea finețe sufletești. Că uritul e o temă veche a artei o dovedește cu tablouri de Velasquez și Millet.

Mais enfin le seul principe en art est de copier ce que l'on voit. Il ne s'agit que de voir... mais je reproduis en outre l'esprit, qui certes fait bien aussi partie de la Nature. Je vois toute la vérité et non pas seulement celle de la surface. Pour l'artiste digne de ce nom, tout est beau dans la Nature... Ce qu'on nomme communément la *idee* dans la Nature peut dans l'art devenir d'une grande beauté. Et comme c'est uniquement la puissance du caractère qui fait la beauté dans l'Art, il arrive souvent que plus un être est laid dans la Nature, plus il est beau dans l'Art. — Que Valasquez peigne Sebastian... Que François Millet représente un pauvre rustre etc...

Partea cea mai puternică din opera lui Rodin e zăgrăvirea caracterului. El afirmă că în artă nu-mai aceea e frumos, ce are caracter. Și deoarece caracterul e mai ușor de exprimat la cei urii, de-aceea Rodin a căutat mai ales modele urite. Întotdeauna frumoase i s'au părut numai femeile tinere și caste. Dorințele, pasiunile și maternitatea le răpește farmecul. Rodin crede că femeile și astăzi sunt tot așa de frumoase ca și pe vremea lui Phidias. Numai vederea artiștilor s'a schimbat.

C'est qu'en effet, dans l'Art, est beau uniquement ce qui a du caractère. Et ce qui est considéré comme laid dans la Nature présente souvent plus de caractère que ce qui est qualifié beau, parce que dans la crispation d'une physionomie malade, dans le ravinement d'une masque vicieux, dans toute déformation, dans toute flétrisseuse, la vérité intérieure éclate plus aisément que sur des traits réguliers et sains... La femme est comme un paysage que modifie sans cesse l'inclination du soleil... La vraie jeunesse, celle de la puberté virginale, celle où le corps, plein de sève toute neuve,

se rassemble dans sa svelte fierté et semble à la fois craindre et appeler l'amour, ce moment — là ne dure guère que quelques mois. Sans parler même des déformations de la maternité, la fatigue du désir et la fièvre de la passion détendent rapidement les tissus et relâchent les lignes. Les femmes grecques étaient belles... Il ya aujourd'hui de femmes toutes pareilles. Les Italiennes modernes, par exemple, appartiennent au même type méditerranéen que les modèles de Phidias. — Les artistes d'alors avaient des yeux pour la voir, tandis que ceux d'aujourd'hui sont aveugles, voilà toute la différence.

Și dacă am avea loc, am putea continua tot așa și cu ultimul alineat. Acum întrebăm pe d-l Mezei: cine-i plagiatorul? Noi sau autorul ungar? Și unul și altul. Adecă ambii am resumat ideile lui Rodin. Noi ne-am ajutat și de o foaie franceză din care am împrumutat citatul din Pomponius Gauricus. Repetăm: notița n'a avut decât un caracter informativ, resumând ideile dintr-o carte. La asemenea informații fără nici o pretenție de *originalitate* nu e obiceiul să se indice izvorul. Așa se poate pune pe două coloane și notița noastră despre Monna Lisa, care e resumată din „Die klassische Kunst” a lui Wölfflin. După același sistem s'ar putea pune pe două coloane aproape toate informațiile din „Românul” și din alte foi, fiind aproape toate „plagieri în părți alese”. Asemenea acuze sunt răutăți ridicole.

Și-acum să lăsăm gluma. Cum vedeți și în acest caz avem de a face cu observația unui cetitor. Dacă d-sa eră om conștient, care își dă seama de greutatea cuvântului plagiat, înainte de a ne pune pe două coloane își cumpără cartea lui Rodin (L'Art. Entretiens réunis par Paul Gsell; Bernard Grasset éditeur, Paris. Costă numai 6 franci) și caută să se convingă dacă notița noastră e făcută după originalul francez sau după articolul unguresc. Dar a arunca așa fără nici o cuviință și fără știință acuze, să ne ierte d-l Mezei, dar nu este admisibil, cum nu este admisibil nici cecece a făcut domnul din Blaj, cu care ne-am ocupat în cronică de mai sus.

Dar pe d-l Mezei l-a supărat înțepătura la adresa ziarului „Românul”, organul comitetului național (care nu e identic cu comitetul național și cu atât mai puțin cu unitatea politică națională. Doamne ferește).

Ne mirăm, însă, de d-l Mezei, de ce nu s'a indignat când a citit primul articol al „Românului” (N-rul

188), care sfârșește: „La noi, din fericire, există un singur partid politic, partidul național. Scriitorii, cari doresc să facă politică sunt datori a se supune autorităților legale ale acestui partid, în orice împrejurări. Altminteri, dânsii se fac politicește vinovați de cel mai greu păcat față de interesele naționale și opinia publică trebuie să-i condamne cu asprimea cuvenită, ca pe niște *elemente anarchice, rebele, primejdioase*”. Nu te-ai întrebat niciodată, d-le Mezei: oare de ce nu vor scriitorii ăștia anarchici să se supună autorităților legale? De ce nu alegă și ei în sânul lui Avram al „Românului”? Ce le pasă lor că trăește sau moare „Tribuna”, când există „Românul”? Nu bagi d-ta de seamă că scriitorii ăștia mereu insultați, sunt oameni cari își dau seama de situația în care ne găsim, că au răspunderea faptelor lor, că au o țintă, că urmăresc tocmai interesele superioare ale unității noastre naționale?! Lasă răutatea la o parte, înlătură și vălul fermecat al solidarității naționale și judecă...

Vezi, la sfârșitul notiței despre Rodin răspundem în treacăt la articolul de mai sus din „Românul” și la alte multe batjocuri la adresa scriitorilor noștri cei mai de seamă. Credem că o revistă literară e datoare să ție apărarea scriitorilor, când e convinsă că sunt neîndreptățiți. Noi n'am vrea să fie ceartă, am vrea să fie pacea lui D-zeu pe pământ — nu-ți aduci aminte că propunea într'un număr trecut și niște condiții de împăcare? — dar ce putem noi face dacă viața asta e o luptă neîntreruptă, în care se fac atâtea nedreptăți. Politicienii oficiali acuză pe scriitorii că sparg solidaritatea politică, fiindcă nu sunt de aceeași părere cu ei; scriitorii la rândul lor, după aceeași logică, ar putea să-i scuze că sparg solidaritatea literară și culturală, fiindcă pe unii li laudă, iar pe alții li hulesc.

Dar să sfârșim. Am răspuns d-lui Mezei prea pe larg, eliminând din acest număr notițe poate mai interesante. Am făcut-o ca să-l determinăm a rosti o: mea culpa și altădată să se gândească mai bine înainte de a aduce o acuză... E tânăr și are vreme să se pocăiască!

✽

Serbarea teatrală a „Reuniunii sodalilor Români”. Având în vedere mijloacele de care dispun tinerii cari au dat serbarea de teatru de Duminică 8 Octomvrie st. n. 1911, de sigur că se pot bucura de un succes moral bun, pe lângă cel material care a fost, credem, din cele mai bune, dacă am socoli după sala care eră plină. Piesa nemuritorului Alecsandri, a fost interpretată, de mulți poate neașteptat de bine și de toți cel puțin are cum se așteptă, iar tablourile vii, întretesute cu cântări și arii din fluer: Apostolul de Goga și Doina de Cușbuc, au fost, pe alocurea cât se poate de frumoase.

Din partea noastră trimitem felicitările noastre, Sodalilor români, pentru munca pe care au făcut-o cât și pentru roadele pe care le-au cules pe urma ei.

✽

Reviste și ziare. Convorbiri Literare. An. XLV Nr. 9. Director Simion Mehedinți. — Cuprinde: Din viața

universităților franceze, un articol al d-lui profesor I. Simionescu. Un studiu — în urmăre — foarte frumos și documentat, de filozofie religioasă, al d-lui T. Iordănescu: „Făchirii indieni și doctrina lor”. Făchirii sunt religioși brahmani cari, ca și așceții creștini, urmăresc prin suferința trupească, respungerea din suferința sufletească. Ei nu au cu ei decât ceea ce este dat de fire; și — zice o carte veche indiană: „Strimă este vieța în casă, libertatea este numai în afară din casă. Ca și pasărea care oriunde zboară nu duce cu sine decât aripela, tot astfel călugărul se mulțumește cu veșmintele ce poartă, cu nutrimentul ce are în suflet.” Cartea care îi învață pe brahmani drumul spre respungerea din suferința sufletească este Yoga. În ea omul află cele cinci porunci de ordin moral: să nu ucizi, să nu minți, să nu furi, să nu trăiești immoral, să nu primești daruri (Yama); curățenia externă și internă a trupului (Niyama); apoi diferitele pozițiuni, inventate de zeul Siva, în număr de 8,400,000, din care omul poate face 32, și cari îi pot aduce mântuire. Astfel e pozițiunea lotusului, a leului, în care omul așezându-și picioarele sub el, stă în genunchi cu mâinile de pământ, cu gura deschisă și cu limba scoasă, privindu-și vârful nasului; pozițiunea de mort, pozițiunea păunului în care omul șade în mâni etc. etc. „După aceste exercitări, urmează pratyama, care arată reținerea simțurilor dela obiectele sensuale, de ex: dacă spiritul se îndreptează spre ceva dulce, acru sau amar, reține-l și adu-l în propria ta stăpânire.” D-l Iordănescu împreună cu alții cari s'au ocupat cu acest studiu spune că „făchirii cunoșteau hipnotismul în toate fenomenele lui și aveau o plăcere nespūsă să se găsescă în lumi vizionare, cari li duceau la fericire, fermecați de viziunile lor” și socotește că „Yoginul, sau făchiril, hipnotizează lumea, fără ca aceasta să voiască”, și astfel, de cele mai multe ori, practicele lor nu-s decât niște meșteșugite înșelări ale simțurilor privitorilor, recunoscându-le însă un merit, că: „ajung să-și stăpânească în chip minunat corpul și funcțiunile lui”. Articolul urmează și cu ocazia recenziei viitorului număr vom căută să dăm un scurt rezumat și asupra celor ce va mai cuprinde. D-l N. Șerban, în articolul „Giacomo Leopardi și Alfred de Vigny” face un studiu comparativ între acești mari contemporani, unul din Italia și altul din Franța, din punctul de vedere al pesimismului lor. Articolul acesta ca de altfel și al d-lui I. Simionescu, și ale d-lor Mircea Djuvara „Câteva considerațiuni asupra naturii spațiului și timpului”, I. Nisipeanu „Sociologia și Geografia”, urmează... Ca în totdeauna o mulțime de cronici foarte bogate și foarte interesante — de ex. cronică artistică semnată de d-l M. Djuvara: „Despre câteva manifestări recente ale teatrului francez”. Și, iarăși ca întotdeauna, făcând excepție de cele câteva poezii din numerile trecute ale d-lor Cernă și Moldovanu, poezia foarte slab reprezentată și în acest număr. Ca cu niște ziduri chinezești cu

tot dinadinsul se înconjoară par'că bătrânele „Conv. lit.” cu tot felul de articole în dauna literaturii și mai ales a poeziei înlocuită în paginile sale de versurile d-lor Ciuchi, Doboș și Ciomac.

* *Noua revistă română*. Nr. 19. D-l C. Rădulescu-Motru publică un răspuns d-lui Xenopol „Originea partidului liberal”, d-l H. G. Lecca o poezie „Contrast”, d-l Dr. Florea Simionescu „Arta dresurilor la Romani”. Revista revistelor e făcută cu destulă nedreptate și răutate. Nr. 20 cuprinde articolul d-lui O. Tărași „Lupta în jurul învățământului clasic în Franța”, „Două grupuri stau actualmente față în față, Liga pentru cultura franceză, în frunte cu academicianul Jean Richepin, partizana studiilor limbilor clasice și grupul d-lui Ferdinand Brunot, care e pentru limbile moderne. Sorții de isbândă li are însă „Liga pentru cultura franceză” cu care e majoritatea academicienilor și aproape toți scriitorii și oamenii de știință ai Franței contemporane. D-l Chiru-Nanov publică note de călătorie: „Peste Dorna” și d-l I. Brucker „Filozofia științifică a lui Oswald”. Am dori tare mult să știm cari sunt ciracii d-lui Motru, cari scriu „Însemnările și dările de seamă”... cetind însă nota „Basmul cu omorul ritual” după parfumului special, ni-e teamă însă că ghicim „dijă!”...

* În „*Mercur de France*”, N-rul pe 1 Oct., bogate informații cu privire la serbările „Astrei” în Blaj și al societății de teatru român; note despre cursurile de vară dela Vălenii-de-Munte și un „memento” al principalelor evenimente culturale din țară — chiar și câteva cuvinte cu privire la moartea lui badea Cărtan, scrise de d-l Marcel Montandon, cunoscut nouă și din alte articole informative, atâta de măgulitoare pentru noi, publicate în marea revistă parisiiană. (M. S.)

88

Cincizeci de abonamente gratuite. Am pomenit într'un număr trecut despre soartea tristă a culturii românești în Maramurăș. Am spus că în casele preoților și învățătorilor de acolo se găsește foarte rar cărți și foi românești. Directorul Revistei noastre, urmărind din răspuțeri răspândirea culturii naționale în toate colțurile locuite de Români, a hotărât să aducă o jertfă însemnată. A dispus să se trimită gratuit revista „Luceafărul” pe 1911 la cincizeci de preoți și învățători din Maramurăș. Prin această jertfă revista noastră a dat o nouă dovadă cum înțelege să-și interpreteze datoria față de cultura națională. Dacă cele cincizeci de exemplare, ce se trimit în casele preoților și învățătorilor din Maramurăș, vor avea norocul să trezească dragostea față de limba și de literatura noastră numai în câteva suflete, noi vom fi fericiți. Vom avea mângâierea unei bucurii superioare, a bucuriei de a fi trezit vieța românească acolo unde e mai primejduită.

Oamenii de bine vor ști aprecia această jertfă a revistei noastre și nădăduim că ne vor răsplăti, prin sprijinul lor frățesc, străduințele culturale.

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

„Cultura creștină” — Blaj. Halo-Halo! Intenția noastră n'a fost rea. N'am vrut să șupărăm pe nimeni. Am voit să scoatem numai în relief însușirile de bun gospodar ale d-lui Dr. Vasile Suciu. Pentru greșală, dacă am făcut-o, ne spălăm cu isopul pocăinții... Amin!

C. Ai dreptate! Se găsec și de aceia, cari cred că organul oficial al comitetului nostru național e chemat să deie îndrumări și lecții și în materie literară. Vorba ceea: În Țara orbilor, chiorul se crede împărat. Cum a dovedit Aurel C. Popovici că Ilarie Chendi nu știe românește, de ce n'ar dovedi și „Românul” că „Luceafărul” nu cunoaște gramatica și sintaxa românească? Fabula lui Alexandrescu, „Privighitoarea și măgarul”, rămâne mereu actuală.

C. Gr. Adevărat că „este dureros să vezi că munca ta țesută din iluzii și nădejdi” — este respinsă. Și regretăm din inimă că este adevărat... Noi am vrea ca toți să aibă norocul de a ne trimite creațiuni desăvârșite, și cine e de vină dacă nu e așa?..

G. VI.-Al. Greșeli de ritm:

„Din pridvorul casei noastre
Privesc cum se duc cocorii”.

Vorbe puse fără nici un Dumnezeu:

Toamnă, toamnă tristă toamnă
La ce vii așa de vreme?...
Toamnă, toamnă, tristă toamnă
Tu ești ca dorul de mamă (?)
Și ca cel de soră (?)

E tot ceace am găsit în poezia Dv.

Eud. — Nepublicabilă.

I. G. O.:

„Milă mi-i de tine lună
Veșnic dusă călătoare,
Lună dă-te jos de-acolo
Schimbă-te în fată mare
Las' să aibă mama noră
Iară eu să am nevastă!...

Prea ești pretențios pentru un cleric!

D. C. Z. Ar fi bine să le mai revedeți. Traducerile din A. France nu pot fi așa de lesne reșisite.

L. Dintr'un cântec două strofe pentru distracția celor ce urmăresc această rubrică.

Cântec.

Codrule cu frunza lată
Lasă-mă să cânt odată,
Să-ți suspine ramurile
Să-ți răsune dealurile.

Lasă-mă să cânt acuma
Ce gândește noaptea luna,
Când încet la geam suspină
Visătoarea mea vecină.

Delacoș. Reminescențe multe, note originale prea puține. Publicăm pe cea mai reușită:

Sonet.

Să fie-o noapte palidă de vară
Și ca de ceară luna să apună,
Melancolia-i sufletu-mi răpună
Și gândul meu să creadă 'n tine iară.

Un vers duios de-abia șoptit să-ți spună
Iubirea mea și soarta ei amară;
Și încercând un cântec pe gitară,
Din visuri fără rost făcând cunună.

Sub umbra de balcon; în lungi suspine,
Să-ți cânt ce m'a făcut atât să sufăr.
Să fie-o noapte albă, 'n seninată

Ca o petală fragedă de nufăr,
Ca fruntea ta, fecioară adorată,
Ca dragostea ce-ți port pe veci, în mîrte...

Noapte albă... ca o petală de nufăr, e o comparație făcută de dragul rimei. Vedeți, de astădată suntem mai severi.

.....

Bibliografie.

Silvestru Moldovan, *Ardealul*. Ed. II. augm. a unei părți din „Țara noastră” cu ilustr. Edit. I. Ciurcu, Brașov, Prețul 1.80 bani.

Dr. Nicolae Bălan, *Chestiunea bisericească din România*. Repr. din „Telegraful Român” 1910.

Dr. D. Buzoiocescu, *Sistemele de arendare aplicate pe moșiiile Academiei*. Edit. Acad. Rom. București 1911. Prețul 2 lei.

Casa centrală a băncilor populare și cooperativelor sătești. *Anuarul* pe 1909. București 1911.

În Biblioteca Minervei à 30 bani au apărut:
Nr. 107—108 Edmond About, *Grecia de azi*, 2 vol.

Nr. 103 Oskar Wilde, *Pescarul și sufletul său*.

Nr. 104 I. Ciocărian, *Inima de mamă*, nuvelă.

Nr. 106 Al. Dumas-Tatăl, *Maistrul Adam Calabrezul*.

Nr. 105 Emile Tailleur, *Succesul în viață*.

C. Ș. Făgețel, *Copiii nopții*, piesă în versuri; în cinci acte, Edit. revistei „Ramuri”. Craiova 1911. Prețul lei 2.50.

Ioan C. Filitti, *Așezământul cultural al mitr. Dositei Filitti*. București 1911.

D. Anghel, *Fantome*, București 1911. Prețul 2 lei.

L. Tolstoi, *Plăceri vinovate*. „Biblioteca Lumina”, București... Prețul 30 bani.

I. Antonovici și Gr. Crețu, *Tipografiile, xilografiile, librăriile* din Bârlad. București 1910. Prețul 50 bani.

Gr. Crețu, *Tipografiile din România dela 1801 până astăzi*. București 1910. Prețul 1 lei.

A. Major, *Magdalena*, dramă în 3 acte. Tip. „Carmen” P. P. Barișiu. Cluj 1911. Prețul: 3 cor.

Cesar P. Oardă, *Raze de lumină*. Minerva. București, 1911. Prețul: 2 lei.

Al. Gr. Soutzo, *Quelques poésies de M. Eminescu*, traduite en français. Imprim. H. Goldner. Iași 1911. Prix: 1 franc.

Piane și armoniuri

din cele mai bune fabrici, livrează subsemnatul pe lângă **prețuri convenabile și cu garanță**. Totodată dau informațiuni **gratuite** cu privire la procurarea de orice instrumente muzicale de arcuș sau de suflat, pentru alcătuirea de orchestre și trebuință privată.

T. Popovici,

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cîsnădiei Nr. 7.

Izvor de nesecatã învioreare sufletească
ne ofere volumul:

Poezii

de **Cincinat Pavelescu,**

popularul și incomparabilul artist, ale cărui versuri de o originalitate surprinzătoare, de o limpezime și variație plină de farmec, au subjugat o lume mare de cetitori,

au apărut acum pentru prima oară în volum.

Să vinde pretutindenea la librăriile din România și Ungaria.

Ed. simplă 3 K.

Ed. de lux. 5 K.

Cel mai potrivit dar pentru copii!

Adelina Olteanu Maior:

Biblioteca Copiilor și a Tinerimii

cu numeroase ilustrațiuni.

Cuprinde: **basme și istorioare pentru copii**, un număr bogat de **piese de teatru și povestiri pentru tinerime**.

Se află încă în vânzare: vol. II, III, IV, la librăria Archidieceșană din Sibiu, sau la Administr. revistei „Luceafărul”.

Prețul unui volum 1 coroană.

A apărut:

Informații literare și culturale

1903 — 1910

de

Octavian C. Tăslăuanu.

Editura W. Krafft, Sibiu.

Volumul cuprinde: Figuri literare și culturale, Articole despre artă, despre chestiuni culturale de la noi și din străinătate și dări de seamă despre o parte a literaturii românești din ultimul deceniu.

Volum bogat de 350 pagini. Prețul 2 cor., în România 2 Lei 50 b. Se poate comanda dela toate librăriile.

A apărut:

Advocatul popular.

Indreptar pentru poporul român

de

Dr. Dionisie Moldovan,

advocat în Sibiu.

== Ediția a doua. == 384 pagini 8". ==

Prețul broș. Cor. 2.50, leg. în pânză cor. 3.50,
plus 20 fil. porto.

Editura Librăriei

== W. Krafft în Sibiu. ==

Aviz!

Recomand depozitul meu bine asortat
în

cămăși, gulere, manjete, cravate, batiste,

== pliere, plapome, ciorapi, covoare ==

și alți o mie articli în brânșa de manu-
factură cu prețuri foarte moderate.

Aurel Popescu

comerțiant

== SIBIU, Piața mică 10. ==

Anunțuri!

Prețul publicării inseratelor pe pag. a 3-a și a 4-a este:

Pag. întreagă $\frac{1}{4}$ 32 cor., $\frac{1}{2}$ pag. 17 cor.,

== $\frac{1}{4}$ pag. 9 cor., $\frac{1}{6}$ pag. 5 cor. ==

— Pentru publicări repetite însemnată reducere. —

Reclame!

Nouii abonați ai „Luceafărului“ pot căpăta

cu preț redus

colecțiile „Luceafărului“ legate elegant în pânză de pe a. V. (1906)

ed. simplă în loc de 16 cor. numai 12 cor.

ed. de lux „ „ „ 25 „ „ 18 „

an. VI. (1907) *ed. simplă „ „ „ 16 „ „ 12 „*

ed. de lux „ „ „ 25 „ „ 18 „

pe lângă trimiterea înainte a banilor sau prin rambursă dela

Administr. Rev. „Luceafărul“, Sibiu.